

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko – správní

Sociální politika – systém státní sociální podpory

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Markéta Holečková**
Osobní číslo: **E18077**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Veřejná ekonomika**
Téma práce: **Sociální politika – systém státní sociální podpory**
Zadávající katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analýza jednotlivých dávek státní sociální podpory v České republice. V rámci analýzy bude zkoumána úroveň informovanost veřejnosti o jejich existenci a způsobu poskytování.

Osnova:

- Základní pojmy sociální politiky.
- Vznik a vývoj systému státní sociální podpory.
- Analýza jednotlivých dávek.
- Analýza informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory.
- Shrnutí a doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

- ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení a sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, 2012. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9.
- DUKOVÁ, Ivana. *Sociální politika*. Praha 7: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.
- KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly*. 2. aktualizované vydání. Praha 10: TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-346-2.
- KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.
- TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod od teorie a praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jan Mandys, Ph.D.**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2020**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

L.S.

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2020

Prohlašuji:

Práci s názvem Sociální politika – systém státní sociální podpory jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne

Markéta Holečková v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Mandysovi, Ph.D. za odbornou pomoc, vstřícnost a cenné rady při zpracovávání bakalářské práce. Dále děkuji respondentům za ochotu a spolupráci při realizaci výzkumného šetření, a nakonec bych chtěla velmi poděkovat své rodině a blízkým za podporu během celého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce je primárně zaměřena na analýzu jednotlivých dávek státní sociální podpory v České republice. V práci je také popsána sociální politika jako celek a pilíře sociálního zabezpečení. Součástí práce je analýza informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory, přičemž je sledováno, co má vliv na odpovědi respondentů.

KLÍČOVÁ SLOVA

sociální politika, sociální zabezpečení, státní sociální podpora, Ministerstvo práce a sociálních věcí

TITLE

Social policy – state social support system

ANNOTATION

This bachelor's thesis is primarily focused on the analysis of individual state social support benefits in the Czech Republic. The work also describes social policy as a whole and the pillars of social security. Part of the work is an analysis of public awareness of the state social support system, while monitoring what influences the respondent's answers.

KEYWORDS

social policy, social security, state social support, Ministry of Labor and Social Affairs

Obsah

SEZNAM TABULEK	9
SEZNAM GRAFŮ	10
SEZNAM ZKRATEK	11
ÚVOD.....	12
1. Sociální politika	13
1.1. Cíle, subjekty a objekty sociální politiky.....	14
1.2. Principy sociální politiky	15
1.3. Nástroje sociální politiky	17
1.4. Funkce sociální politiky	18
1.5. Sociální stát	19
2. Sociální zabezpečení	21
2.1. Pilíře sociálního zabezpečení	21
2.1.1. Sociální pojištění	21
2.1.2. Státní sociální podpora.....	22
2.1.3. Sociální pomoc	23
3. Státní sociální podpora.....	24
3.1. Vznik a vývoj systému státní sociální podpory.....	24
3.2. Základní pojmy	25
3.3. Nárok na dávku a její výplatu	27
3.4. Dávky poskytované v závislosti na příjmu.....	28
3.4.1. Přídavek na dítě.....	28
3.4.2. Příspěvek na bydlení	29
3.4.3. Porodné.....	31
3.5. Dávky poskytované bez závislosti na příjmu	31
3.5.1. Rodičovský příspěvek	32
3.5.2. Pohřebné.....	32
4. Analýza informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory	33
4.1. Metodologie výzkumu.....	33
4.1.1. Kvantitativní výzkum	33
4.1.2. Kvalitativní výzkum.....	35
4.2. Výsledky výzkumného šetření.....	36
4.2.1. Analýza dotazníkového šetření	36
4.2.2. Rozhovor s pracovníkem z oddělení státní sociální podpory	59
5. Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení	62
ZÁVĚR	66

SEZNAM LITERATURY	67
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Částky životního minima za měsíc	27
Tabulka č. 2 – Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc	29
Tabulka č. 3 – Náklady u družstevních bytů a bytů vlastníků za kalendářní měsíc.....	29
Tabulka č. 4 – Náklady na pevná paliva za kalendářní měsíc.....	30
Tabulka č. 5 – Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce	30
Tabulka č. 6 – Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce	31
Tabulka č. 7 – Věk respondentů	34
Tabulka č. 8 – Vzdělání respondentů	35
Tabulka č. 9 – Příjmové zabezpečení respondentů.....	35
Tabulka č. 10 – Čerpané dávky.....	46
Tabulka č. 11 – Důvody, proč výše dávek nedokáže pokrýt potřebné výdaje	48
Tabulka č. 12 – Z čeho jsou vypláceny dávky státní sociální podpory	49
Tabulka č. 13 – Důvody nespravedlivosti systému státní sociální podpory	57

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Znalost dávek státní sociální podpory	36
Graf č. 2 – Procentuální znalost dávek státní sociální podpory	37
Graf č. 3 – Znalost dávek státní sociální podpory v závislosti na věku.....	38
Graf č. 4 – Znalost dávek státní sociální podpory v závislosti na participaci v systému	39
Graf č. 5 – Znalost, kde se vyplácejí dávky státní sociální podpory	40
Graf č. 6 – Znalost, kde se vyplácejí dávky v závislosti na věku	41
Graf č. 7 – Znalost, kde se vyplácejí dávky v závislosti na participaci v systému.....	41
Graf č. 8 – Znalost, jak často se vyplácí dávky státní sociální podpory	42
Graf č. 9 – Znalost, jak často se vyplácí dávky v závislosti na participaci v systému.....	43
Graf č. 10 – Znalost, jakým způsobem se vyplácí dávky státní sociální podpory.....	44
Graf č. 11 – Znalost, jakým způsobem se vyplácí dávky v závislosti na participaci v systému.....	45
Graf č. 12 – Pobírání dávek státní sociální podpory.....	46
Graf č. 13 – Znalost výše dávek státní sociální podpory	47
Graf č. 14 – Názor na výši vyplácených dávek.....	48
Graf č. 15 – Znalost, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny.....	49
Graf č. 16 – Znalost, z čeho jsou dávky vypláceny v závislosti na věku.....	50
Graf č. 17 – Znalost, z čeho jsou dávky vypláceny v závislosti na participaci v systému	51
Graf č. 18 – Registrace změn v systému státní sociální podpory	52
Graf č. 19 – Zdroje získávání informací o státní sociální podpoře	54
Graf č. 20 – Názor na kritéria pro poskytování dávek.....	55
Graf č. 21 – Názor na informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory	56
Graf č. 22 – Názor na spravedlivost systému státní sociální podpory	57
Graf č. 23 – Celkové hodnocení systému státní sociální podpory	58

SEZNAM ZKRATEK

Atd. – a tak dále

Aj. – a jiné

Př. – příklad

Tzv. – takzvaně

Č. – číslo

OSVČ – Osoba samostatně výdělečně činná

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

ZTP – osoba zvlášť těžce postižená

ZTP/P – osoba zvlášť těžce postižená s průvodcem

ÚVOD

Mnohé z nás může v průběhu života potkat řada nepříznivých situací, jejichž následky nebudeme schopni sami finančně zajistit. Z tohoto důvodu stát zajišťuje sociální politiku, prostřednictvím které pomáhá těm subjektům, jenž se momentálně nacházejí v tíživé životní situaci a nejsou schopni vypořádat se s problémy sami. Proto je důležité, aby společnost byla dostatečně informována ohledně možností čerpání, nároků na dávky a výše příspěvků ze systému sociálního zabezpečení.

Práce se zabývá systémem státní sociální podpory v České republice, jakožto druhého pilíře sociálního zabezpečení. Státní sociální podpora je primárně určena rodinám s nezaopatřenými dětmi a nepatří do ní dávky hmotné nouze, které do systému bývají někdy mylně zařazovány. **Cílem práce je analýza jednotlivých dávek státní sociální podpory v České republice. V rámci analýzy bude zkoumána úroveň informovanosti veřejnosti o jejich existenci a způsobu poskytování.**

Práce je primárně rozdělena na dvě stěžejní části. První část práce slouží jako teoretický podklad pro pochopení analýzy v empirické části práce. V rámci první kapitoly je popsána samotná sociální politika jako celek. Druhá kapitola pojednává o systému sociálního zabezpečení, jenž je tvořen třemi samostatnými pilíři – sociálním pojištěním, státní sociální podporou a sociální pomocí. Třetí kapitola je zaměřena na systém státní sociální podpory, jakožto hlavního tématu této práce. V kapitole je popsán vznik a vývoj systému státní sociální podpory, vysvětleny jsou základní pojmy užívané ve spojitosti se státní sociální podporou a blíže analyzovány jednotlivé dávky rozděleny v závislosti na příjmu.

V druhé, empirické, části jsou vyhodnoceny data o informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory získané prostřednictvím rozhovoru s pracovníkem z oddělení státní sociální podpory a dotazníkového šetření, které bylo prováděno v Královéhradeckém kraji.

1. Sociální politika

Sociální politika je součástí běžného života každého člověka a předpokládá se, že je mu jednoznačně rozuměno. Pochopení sociální politiky je však velmi různorodé a v publikacích jednotlivých autorů se můžeme setkat s velice rozličnými vymezeními a definicemi. (Krebs, 2010)

Krebs (2010) ve své knižní publikaci vyzdvihuje především dvě myšlenky významných ekonomů A. Walkera a M. Hilla. Podle Walkera existuje tolik definic sociální politiky, kolik autorů o ní píše. Podle Hilla jsou dvě možnosti, jak chápat sociální politiku. První možností je, ji vymežit jako součást veřejné politiky, jako její určité oblasti a obory. Druhou možností je snaha sociální politiku definovat podle toho, co ji odlišuje od ostatních politik. (Krebs, 2010)

Pochopení sociální politiky souvisí s vnímáním jejích základních pojmů, jako je pojem „sociální“ a „politika“.

Pojem „sociální“ je obvykle chápán ve třech rovinách. V nejširším slova smyslu jako společenský, kdy je možné vymežit konkrétní chování státu. V užším slova smyslu jako snaha směřující k zajištění lepších životních podmínek lidí (oblast zaměstnanosti nebo sociálního zabezpečení). V nejužším slova smyslu jako opatření ve prospěch osob, nacházejících se v nepříznivých sociálních situacích. (Kotous, Munková, Štefko, 2013, Krebs, 2010)

Pojem „politika“ je významově velmi široký a je především chápán jako společenská činnost či způsob jednání subjektů. Tyto subjekty se na různých úrovních svým jednáním podílí na ovlivňování společenské reality. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Kotous, Munková, Štefko, 2013)

Jako příklad jsou uvedeny dvě definice.

Definice podle Krebse (2010): „*Sociální politika je politikou, která se primárně orientuje na člověka, na rozvoj a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, na rozvoj jeho osobnosti a kvality života.*“ (Krebs, 2010, s.17)

Podle Tomeše (2010): „*Sociální politika je soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů ve svém zájmu udržet nebo dosáhnout změny ve fungování nebo podpořit rozvoj svého či jiného sociálního systému nebo soustavy nástrojů k realizaci své či jiné sociální politiky. Výsledkem tohoto soustavného a cíleného úsilí je činnost (fungování), rozvoj (zdokonalení) či změna (transformace) systému vlastního nebo jiného nebo soustavy nástrojů. Projevuje se*

rozhodováním (nebo nerozhodováním) a činností (či nečinností) sociálních subjektů.“ (Tomeš, 2010, s.29)

1.1. Cíle, subjekty a objekty sociální politiky

Cíle sociální politiky

Hlavním úkolem sociální politiky je prosazování sociálněpolitických cílů, pro něž je typické zajišťování důstojných životních podmínek lidí a rovných příležitostí na rozvoj osobnosti člověka. Při jejich prosazování je důležité věnovat pozornost znevýhodněným spoluobčanům (zdravotní stav, věk, etnická menšina, lidé se závazkem na péči dítěte). Pro cíle je typická určitá míra konkretizace, sledování společenského vývoje a předvídaní budoucího vývoje, který by mohl přivodit změny v sociální politice. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Krebs, 2010)

Subjekt, který cíle sociální politiky formuluje by měl využít určitý typ jejich tvorby – krátkodobé nebo dlouhodobé zaměření cíle. Krátkodobé cíle jsou charakteristické tím, že se řeší problémy postupně, tedy tak, jak právě vzniknou. Dlouhodobé cíle jsou zaměřeny na větší problémy a také na problémy, jež teprve nastanou. (Francová, Novotný, 2008)

Základním cílem sociální politiky je zabezpečení blahobytu lidí. Tento cíl se liší v závislosti na ekonomických podmínkách, na vývoji jednotlivých států či na jejich kultuře. Tento hlavní cíl je naplňován dílčími cíli sociální politiky, které se nejčastěji vztahují na oblast vzdělávání, bydlení, zdravotní péči, zajištění přístupu k pracovním příležitostem aj. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Kotous, Munková, Štefko, 2013)

Subjekty sociální politiky

Jako subjekty sociální politiky označujeme ty, kteří nesou odpovědnost za objekty a mají zájem, prostředky a předpoklady k určitým sociálním činnostem nebo chování, a jsou schopni je podnítit. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013)

Subjekty lze v obecné rovině členit na státní a nestátní, tržní a netržní. Mezi státní instituce patří především sám stát (hlavní subjekt sociální politiky) a jeho orgány (Parlament, vláda, ministerstva, správní orgány). Úkolem státu je určit pojetí, obsah, cíle, úkoly a vytvářet koncepci sociální politiky. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Kotous, Munková, Štefko, 2013, Krebs, 2010)

Mezi nestátní instituce pak řadíme zaměstnavatele (firmy), odborové orgány, obce (jejich orgány a instituce), církve, dobročinné organizace a samotné občany, jejich rodiny a domácnosti. (Krebs, 2010)

Objekty sociální politiky

Objekty sociální politiky jsou ti, na něž jsou opatření sociální politiky zaměřena a mají z nich prospěch. Mezi objekty patří všichni obyvatelé dané země, tedy jednotlivci a sociální skupiny obyvatel. Sociální skupinou se rozumí skupina osob, která pro svou existenci potřebuje buď trvalý osobní kontakt (rodiny, domácnosti) nebo vědomí společných zájmů (nezaměstnaní, chudí, důchodci). (Krebs, 2010)

Objekty sociální politiky mohou být také rozdělovány dle demografických faktorů (věk, pohlaví, vzdělání, příjem) a na základě toho mohou být konkrétní opatření určena jen pro určitou skupinu či jednotlivce. (Krebs, 2010)

1.2. Principy sociální politiky

Jak uvádí Duben (Francová, Novotný, 2008) z definic sociální politiky je zřejmé, že sociální politika je zaměřena na ovlivňování sociální reality a je pro ni typické respektování určitých základních principů, jejichž prostřednictvím jsou vyhodnocovány výsledky a efekty sociální politiky. Jedná se o principy:

- Sociální spravedlnosti.
- Sociální solidarity.
- Sociální subsidiarity.
- Sociální participace. (Francová, Novotný, 2008)

Princip sociální spravedlnosti

Sociální spravedlnost je základním principem sociální politiky, který lze vymezit určitými pravidly. Těmito pravidly se musíme řídit při rozdělování prostředků a pracovních a životních příležitostí mezi sociální skupiny nebo jednotlivé aktéry sociální politiky. (Krebs, 2010)

Existuje několik zásad, na základě kterých, probíhá dělení prostředků. Se všemi se můžeme setkat v běžném životě a obecně se jedná o zásady:

- Každému podle jeho zásluh – na základě pracovního výkonu občana.
- Každému podle jeho potřeby – rozdělování v rodině, podle zájmů jednotlivců ve společnosti.

- Každému stejně – jedná se o univerzální dávky (povinná školní docházka, základní zdravotní péče).
- Podle oprávnění – podle tradic jednotlivých států (určitým skupinám obyvatelstva jsou poskytovány určité zdroje). (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Kotous, Munková, Štefko, 2013)

Princip sociální solidarity

Sociální solidarita je postavena na sociální spravedlnosti a souvisí se vzájemnou sounáležitostí, utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků mezi jednotlivce a sociální skupiny. Solidarita znamená, že je člověk společenská bytost a je ochoten omezit vlastní zájmy ve prospěch zájmů celospolečenských. K aplikaci principu solidarity je třeba využití redistribučního systému. (Kotous, Munková, Štefko, 2013, Krebs, 2010)

Existuje několik forem solidarity – mezinárodní, celostátní, dobrovolná, nedobrovolná, mezigenerační, na úrovni jednotlivců atd. (Kotous, Munková, Štefko, 2013)

Princip sociální subsidiarity

Subsidiarita znamená poskytování pomoci a je chápána jako spojení osobní odpovědnosti se solidaritou. Podle principu subsidiarity existuje hierarchie pomoci, kde stát stojí až na posledním místě a má povinnost vytvářet takové podmínky, aby si byl v první řadě každý jednotlivec schopen pomoci sám. Pomoc od sebe sama tedy stojí na prvním místě. Pokud jednotlivec nemá možnost pomoci si sám, na řadě je rodina či jiná společenství. Pokud ani na této úrovni není možná pomoc, přijde na řadu stát. (Krebs, 2010)

Princip sociální participace

Princip sociální participace slouží k tomu, aby měl každý jednotlivec možnost podílet se na tom, co ovlivňuje jeho život (podílení se na sociální politice). Princip je uplatňován především ve vyspělých státech a člověk by podle něj neměl být pouze pasivním příjemcem, ale měl by se podílet i na stanovování cílů a jejich realizaci. (Krebs, 2010)

Krebs (2010) ve své publikaci uvádí: „*Naplňování principu participace je postupným, dlouhodobějším procesem, který lze ve zkratce nazvat jako přechod od člověka jako převážně objektu sociální politiky k člověku jako plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu.*“ (Krebs, 2010, s.39)

1.3. Nástroje sociální politiky

Nástroje sociální politiky představují určitý systém, prostředky, kterými sociální subjekty působí na jiné subjekty a objekty. Je důležité, aby tyto nástroje respektovaly principy sociální politiky a umožňovaly naplňování jejích cílů. Základním nástrojem je právní řád, dále systém daní, transferových plateb či nadační a jiné dobročinné a vzdělávací aktivity a v poslední řadě také sdělovací prostředky. (Duková, Duka, Kohoutová, 2013, Krebs, 2010)

Nástroje sociální politiky dále můžeme rozdělit podle toho, zda se jedná o:

- Právní normy – Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, zákony, nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a ostatních orgánů státní správy a samosprávy, kolektivní smlouvy.
- Ekonomické nástroje – opatření, která směřují k ovlivňování a přerozdělování lidských, finančních a věcných zdrojů.
- Sociální dokumenty – programy, koncepce či plány, pomocí kterých se stanovují cíle sociální politiky a jejich dosahování.
- Nátlakové akce – slouží k prosazování zájmů některých sociálních skupin. (Krebs, 2010)

Z hlediska krátkodobého a dlouhodobého horizontu se nástroje dělí na:

- Sociální doktrínu – stanovuje dlouhodobé směřování sociálněpolitické činnosti.
- Program – způsob dosahování stanovených sociálních cílů a dále vymezuje další nástroje, kterými bude sociální politika prováděna.
- Kolektivní vyjednávání – prostřednictvím kolektivního vyjednávání se předchází možným konfliktům na základě jednání o určitých sociálních skutečnostech mezi sociálními partnery (odborové orgány, zaměstnavatelské orgány, vláda, svazy hájící zájmy zaměstnavatelů a zaměstnanců). (Krebs, 2010)

Mezi nástroje realizačního charakteru patří:

- Sociální příjmy – dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, podpora v nezaměstnanosti, peněžité pomoci.
- Sociální služby – služby spojené s péčí o handicapované, staré.
- Věcné dávky – zejména léky, oblečení, zdravotní pomůcky.
- Účelové půjčky – jedná se o zvýhodněné půjčky, jako jsou novomanželské půjčky, půjčky na vzdělání nebo půjčky na bydlení.

- Úlevy a výhody – poskytovány vybraným skupinám obyvatelstva (mladistvým, důchodcům, studentům). (Francová, Novotný, 2008, Krebs, 2010)

1.4. Funkce sociální politiky

Podle Krebse (2010) „*funkce sociální politiky spolu vzájemně souvisí, působí komplexně a vztahují se k velice rozmanitým objektům: k člověku jako pracovní síle, k člověku ve stavu nouze, k pracovnímu kolektivu, k rodině, k pacientovi apod.*“ (Krebs, 2010, s.57)

Mezi nejčastěji zmiňované funkce patří:

- Ochranná.
- Redistribuční.
- Homogenizační.
- Stimulační.
- Preventivní.

Ochranná a redistribuční funkce jsou základními funkcemi sociální politiky. Homogenizační, stimulační a preventivní se považují za odvozené. (Krebs, 2010)

Ochranná funkce

Nejstarší funkce sociální politiky se zabývá řešením a eliminováním určitých negativních dopadů na jednotlivce či sociální skupiny způsobených sociálními událostmi. Jako sociální událost se považuje ztráta zaměstnání, špatné pracovní podmínky, stáří nebo nemoc. (Francová, Novotný, 2008, Krebs, 2010)

Redistribuční funkce

Podle mnohých ekonomů (Francová, Novotný, 2008, Krebs, 2010) je redistribuční funkce nejvýznamnější funkce sociální politiky a jejím úkolem je určovat co, jak, komu a podle jakých kritérií bude přiděleno. Na trhu dochází k prvotnímu rozdělení prostředků (důchodů) a životních šancí. Cílem redistribuční funkce je přerozdělit to, co bylo trhem nedokonale rozděleno mezi obyvatele daného státu. Funkce je zajišťována prostřednictvím daní a transferových plateb a pomocí nich odstraňuje mezi občany státu ekonomickou a sociální nerovnost.

Homogenizační funkce

Je úzce spjata s redistribuční funkcí a jejím úkolem je zmírňovat sociální nerovnosti ve společnosti. Jedná se o poskytování stejných možností všem skupinám obyvatelstva v oblasti

vzdělávání, zdravotní péče, pracovních možností, bydlení atd. Dále poskytuje pomoc nízkopříjmovým skupinám obyvatelstva prostřednictvím sociální pomoci či dávek k zajištění určitého životního standardu. (Francová, Novotný, 2008, Krebs, 2010)

Stimulační funkce

Krebs (2010) říká, že stimulační funkce se obecně snaží podněcovat žádoucí sociální chování jednotlivců a sociálních skupin v ekonomické oblasti tak, aby se každý byl schopen postarat sám o sebe a případně pomáhal i druhým. Stimulační funkce se tedy snaží o to, aby se člověk choval určitým žádoucím způsobem. (Krebs, 2010)

Stimulační funkce bývá nazývána i funkcí produktivity, kdy svými opatřeními podporuje produktivitu a pracovní potenciál občanů, který se promítá ve všeobecné hospodářské prosperitě. Jedná se o opatření v oblasti vzdělávací politiky, politiky zaměstnanosti, zdravotní politiky atd. (Krebs, 2010)

Preventivní funkce

Posláním preventivní funkce je předcházet nežádoucím sociálním situacím a odstraňovat příčiny jejich vzniku. Za sociální situaci se považuje například ztráta zaměstnání, nemoc nebo chudoba, která může vyvolat negativní dopady na jednotlivce či sociální skupiny. (Francová, Novotný, 2008, Krebs, 2010)

1.5. Sociální stát

Ekonomové (Kotous, Munková, Štefko, 2013) se shodují, že je všeobecně definování pojmu „sociální stát“ považováno za velmi obtížné, neboť každý stát má o tomto pojmu jiné představy. Tyto představy jsou odlišné z důvodu rozdílných ekonomických či politických situací v jednotlivých státech. (Kotous, Munková, Štefko, 2013)

V demokratické zemi je jako sociální stát označován stát, který usiluje o blahobyt svých občanů. Mezi jeho základní cíle patří snižování chudoby obyvatel, zajištění sociální rovnosti, sociální stabilita či nezávislost občanů. (Kotous, Munková, Štefko, 2013)

Podle Potůčka (1995) pojem sociální stát: „*Označuje stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců a rodin, nýbrž i věcí veřejnou.*“ (Potůček, 1995, s.35)

Podle Titmuse (Kotous, Munková, Štefko, 2013, Potůček, 1995) existují 3 základní typy sociálního státu, kam patří:

- Reziiduální (liberální) typ – stát zajišťuje pouze základní životní potřeby, individuální odpovědnost občana za uspokojování svých sociálních potřeb, nízká výše příspěvků (pokryjí pouze základní existenční potřeby), malé zásahy státu, př. USA před Rooseveltem.
- Výkonový (konzervativní) typ – stát uspokojuje potřeby občanů podle zásluh, produktivity a výkonu, střední výše příspěvků (společností uznaná minima sociální pomoci), př. Francie, Rakousko, Německo.
- Institucionální (sociálně – demokratický) typ – působí na celou populaci, stát se snaží svým občanům zajistit nejen základní životní potřeby, ale i vzdělání a zdravotní služby, snaží se předcházet nežádoucím sociálním událostem občanů, je zde vysoká výše příspěvků, př. Skandinávie, dříve ČSSR.

2. Sociální zabezpečení

Krebs (2010) uvádí, že v současnosti dochází vlivem průmyslového rozvoje ke změnám životních podmínek lidí, které zapříčiňují nárůst sociálních rizik (nemoc, úraz, těhotenství, stáří, invalidita aj.) a vznik tíživých životních situací pro občany. Ne vždy jsme schopni nést důsledky sociálních rizik, a proto existuje sociální zabezpečení, pomocí kterého je zajišťováno jejich společenské odstraňování. (Krebs, 2010)

Sociální zabezpečení tedy slouží k pomoci lidem nacházejícím se v obtížných situacích, pomáhá lidem těmto situacím předcházet a zmírňovat či odstraňovat jejich následky. Obtížné situace jsou nazývány jako sociální události a jedná se především o snížení či ztrátu příjmu z výdělečné činnosti a tím dochází ke ztrátě prostředků potřebných k zajištění určité kvality života. Pojem sociální zabezpečení má spoustu definic, které se liší podle autorů. (Čeledová, Čevela, 2019, Krebs, 2010)

Definice podle Krebse: „*Sociální zabezpečení můžeme charakterizovat i jako souhrn právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální důsledky různých životních okolností a událostí ohrožujících uznaná sociální práva.*“ (Krebs, 2010, s.177)

2.1. Pilíře sociálního zabezpečení

Pojmem sociální zabezpečení je označován systém, který je tvořen třemi pilíři:

- Sociální pojištění.
- Státní sociální podpora.
- Sociální pomoc. (Čeledová, Čevela, 2019)

2.1.1. Sociální pojištění

Sociální pojištění je povinný finanční systém, který řeší takové situace, na které se lze předem připravit odkládáním části svých finančních prostředků ve formě pojistného. O vyplácení dávek sociálního pojištění rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení a financuje ho z vybraného pojistného od poplatníků, kteří jsou stanoveni zákonem. Sociální pojištění zahrnuje nemocenské a důchodové pojištění a v rámci systému se také vybírá příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. (Arnoldová, 2012, Čeledová, Čevela, 2019)

Nemocenské pojištění slouží ke krytí krátkodobých sociálních událostí (pracovní neschopnost, těhotenství, mateřství, ošetřování, péče o dítě aj.) a povinně se ho účastní zaměstnanci a

zaměstnavatelé. U osob samostatně výdělečně činných (OSVČ) je účast dobrovolná. (Čeledová, Čevela, 2019)

Z nemocenského pojištění se poskytují tyto dávky:

- Nemocenské.
- Peněžitá pomoc v mateřství.
- Ošetřovné.
- Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství.
- Dávka otcovské poporodní péče.
- Dlouhodobé ošetřovné. (MPSV, 2020)

Důchodové pojištění slouží ke krytí dlouhodobých sociálních událostí a povinně se ho účastní zaměstnanci a zaměstnavatelé. Je garantováno státem, neboť lidé v důchodu nemohou být bez příjmu. Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto důchody:

- Starobní.
- Invalidní (pro invaliditu prvního, druhého a třetího stupně).
- Vdovský a vdovecký.
- Sirotčí. (MPSV, 2020)

OSVČ má povinnost platit důchodové pojištění při zákonem stanovených podmínkách a má povinnost platit příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. (Čeledová, Čevela, 2019)

2.1.2. Státní sociální podpora

Jedná se o systém peněžitých dávek, které jsou určeny k podpoře osob nacházejících se v tíživé situaci, a to především nízkopříjmovým rodinám s nezaopatřenými dětmi. V současnosti je poskytováno 5 dávek, které se dělí do dvou skupin podle nároku. Do první skupiny tzv. testovaných dávek (dávky poskytované v závislosti na příjmu) patří přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. Do druhé skupiny tzv. netestovaných dávek (dávky poskytované bez závislosti na příjmu) patří rodičovský příspěvek a pohřebné. (Čeledová, Čevela, 2019)

Ústředním a kontrolním orgánem státní sociální podpory je Ministerstvo práce a sociálních věcí (MSPV). Systém státní sociální podpory je financován ze státního rozpočtu (nejčastěji příjmy z daní), a spravován je státními orgány, zejména úřady práce a Magistrátem hlavního města Prahy. (Tomeš, 2009)

2.1.3. Sociální pomoc

Sociální pomoc se zabývá řešením sociálních situací nebo hmotné nouze, kdy se člověk z důvodu psychické nebo fyzické neschopnosti nedokáže sám o sebe postarat. Za hmotnou nouzi se považuje situace, kdy člověk nemá dostatečné příjmy, žije pod hranicí životního minima a není schopen uspokojit své základní životní potřeby. (Arnoldová, 2012)

Dávky sociální pomoci se dělí na tři skupiny:

- 1) Dávky pomoci v hmotné nouzi:
 - a) Příspěvek na živobytí – základní dávka hmotné nouze, která má pomoci jednotlivcům nebo rodinám s nedostatečnými příjmy, kterým po odečtení nákladů na bydlení nedosahuje příjem částky živobytí.
 - b) Doplatek na bydlení – slouží jako pomoc osobám s nedostatečnými příjmy k uhrazení nákladů na bydlení a výše je stanovena tak, aby lidem po odečtení nákladů na bydlení zůstaly prostředky na živobytí (osoba má nárok na dávku pouze v případě, že má nárok na příspěvek na živobytí).
 - c) Mimořádná okamžitá pomoc – určená osobám nacházejícím se v situaci vyžadující okamžité řešení. (MPSV, 2020)
- 2) Dávky pro osoby se zdravotním postižením:
 - a) Příspěvek na zvláštní pomůcku – má na ni nárok osoba s těžkou vadou pohybového ústrojí, těžkého sluchového postižení nebo těžkého zrakového postižení za splnění specifických podmínek.
 - b) Příspěvek na mobilitu – opakující se dávka pro osoby starší 1 roku s průkazem ZTP nebo ZTP/P na dopravu.
 - c) Průkazy pro osoby zdravotně postižené – na průkaz má nárok osoba starší 1 roku s nepříznivým zdravotním stavem (tělesné, smyslové nebo duševní postižení) omezující schopnosti pohybu a orientace. (MPSV, 2020)
- 3) Příspěvek na péči – poskytován osobám závislým na cizí pomoci z důvodu nepříznivého zdravotního stavu a jedná se především o sociální služby. (MPSV, 2020)

3. Státní sociální podpora

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, státní sociální podpora je jedním ze tří pilířů sociálního zabezpečení. V rámci systému jsou řešeny nepříznivé sociální situace nízkopříjmových rodin s nezaopatřenými dětmi. V rámci systému jsou uplatňovány základní principy, jedná se o komplexnost, jednotnost, sociální spravedlnost, skladebnost, valorizaci, dostupnost, operativnost a nenáročnost. (Krebs, 2010)

Při realizaci státní sociální podpory je uplatňován princip státem organizované solidarity. Jedná se o směr:

- Od bezdětných rodin k rodinám s dětmi (horizontální dávky).
- Od vysokopříjmových rodin k nízkopříjmovým rodinám (vertikální dávky). (Krebs, 2010)

3.1. Vznik a vývoj systému státní sociální podpory

Systém státní sociální podpory vznikl v roce 1995 upravený zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Jednalo se o státní pomoc dětem a rodičům na krytí nákladů na výživu a při některých sociálních událostech podmíněných výší příjmů. Dávky poskytované v závislosti na příjmu byly:

- Přídavek na dítě.
- Sociální příplatek.
- Příspěvek na bydlení.
- Příspěvek na dopravu. (Kahoun, 2012)

Ostatní dávky byly:

- Rodičovský příspěvek.
- Zaopatřovací příspěvek.
- Dávky pěstounské péče.
- Porodné.
- Pohřebné. (Kahoun, 2012)

V červenci 2001 byla schválena novela zákona o státní sociální podpoře. Jednalo se o zákon č. 271/2001 Sb. Změny se vztahovaly na okruh příjmů započítatelných do rozhodného příjmu, podmínky nároku na výplatu rodičovského příspěvku nebo výši porodného. (Kahoun, 2012, Klejnová, 2016)

V lednu 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů, které původně rozhodovaly o dávkách státní sociální podpory. Po jejich zrušení do března 2004 o dávkách rozhodovaly obecní úřady s rozšířenou působností a od dubna 2004 jsou věcně příslušnými orgány státní sociální podpory úřady práce. Od července 2004 vešla v platnost další novela zákona, upravená zákonem č. 453/2003 Sb., který rušil příspěvek na dopravu. (Kahoun, 2012, Klejnová, 2016)

Novelou zákona v roce 2006 byl zaopatřovací příspěvek nahrazen příspěvkem na školní pomůcky. Tato novela byla odstraněna zákonem č. 281/2009 Sb. V tomto roce zákonem č. 113/2006 Sb. vznikl příspěvek na péči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, který byl v platnosti pouze rok. (Kahoun, 2012, Klejnová, 2016)

Novela v roce 2011 provedená zákonem č. 364/2011 Sb. zrušila sociální příplatek a nahradila ho porodným. Ve stejném roce byly ze zákona odstraněny dávky pěstounské péče zákonem č. 428/2011 Sb. a nyní jsou obsaženy v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (Janková, 2015, Klejnová, 2016)

3.2. Základní pojmy

Oprávněná osoba

Na dávky státní sociální podpory má nárok pouze fyzická osoba, která je v České republice přihlášená k trvalému pobytu nebo cizinec, který zde nahlásil pobyt, a od nahlášení uplynulo 365 dní. (Kahoun, 2012)

Rozhodný příjem

Rozhodný příjem se používá pro přiznání tzv. testovaných dávek. Stanoví se jako čistý měsíční průměr příjmů rodiny připadající na rozhodné období. Stanovuje se jako součet jednotlivých měsíčních průměrů příjmů posuzované osoby a s ní společně posuzovaných osob. U dávek podmíněných příjmem jsou rozhodné příjmy ze závislé činnosti, z podnikání, z důchodového a nemocenského pojištění a podpory v nezaměstnanosti včetně příjmů z ciziny. Společně posuzovanou osobou se rozumí soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společně domácnosti. (Kahoun, 2012, MPSV, 2020)

Rozhodné období

Podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře je rozhodné období takové období, za které se rozhodný příjem zjišťuje. U příspěvku na bydlení a přídatku na dítě je rozhodné období kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, na které nárok na výplatu dávky

prokazuje či uplatňuje. U porodného je rozhodné období kalendářní čtvrtletí předcházející kalendářnímu čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Výdělečná činnost

Výdělečnou činností pro oblast státní sociální podpory se rozumí činnost vykonávaná v České republice (s účastí na nemocenském pojištění), činnost vykonávaná osobami samostatně výdělečně činnými nebo činnost vykonávaná v zahraničí za účelem zisku. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Nezaopatřené dítě

Podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře se za nezaopatřené dítě považuje dítě do skončení povinné školní docházky za předpokladu, že:

- Se soustavně připravuje na budoucí povolání.
- Se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc či úraz.
- Z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Nejdéle však může být za nezaopatřené dítě považována osoba do 26 let.

Za nezaopatřené dítě je také považována osoba, která 18. rokem života skončila povinnou školní docházkou a je vedena Úřadem práce jako uchazeč o zaměstnání, avšak nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav dítěte

Pojem se používá v souvislosti se stanovením nezaopatřenosti dítěte. Jedná se především o takový stav, kdy se dítě nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost z důvodu nemoci nebo úrazu, který trvá déle, než 1 rok. Posuzování zdravotního stavu dítěte může vykonávat pouze lékařská posudková kontrola. (Arnoldová, 2012, Kahoun, 2012)

Životní minimum

Životní minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu a rozumí se jím „*minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních životních potřeb*“. (MPSV, 2020)

U testovaných dávek hraje důležitou roli, neboť se využívá při nároku na dávku (pokud příjem v rodině nepřesahuje částku životního minima, má rodina nárok na dávku). Do příjmu se započítávají všechny čisté peněžní příjmy z pracovní činnosti, z podnikání, z pronájmu, důchody, dávky státní sociální podpory, podpory v nezaměstnanosti, výživné atd. (MPSV, 2020)

Tabulka č. 1 – Částky životního minima za měsíc

Částky životního minima za měsíc	
pro jednotlivce	3 860 Kč
pro první osobu v domácnosti	3 550 Kč
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	3 200 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku do 6 let	1 970 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku od 6 do 15 let	2 420 Kč
pro nezaopatřené dítě ve věku od 15 do 26 let	2 770 Kč

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

Výše životního minima může být valorizována nařízením vlády vždy k 1. lednu kalendářního roku podle vývoje spotřebitelských cen (mimořádně lze valorizace provést i mimo termín). Životní minimum je součtem všech částek životního minima jednotlivých členů domácnosti. (MPSV, 2020)

Existenční minimum

Existenční minimum je upraveno zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, a rozumí se jím minimální hranice peněžních příjmů umožňující přežití. Existují případy, kdy existenční minimum nelze využívat, a to v případě nezaopatřených dětí, u lidí pobírajících starobní důchod, invalidních osob ve třetím stupni a u osob starších 68 let. Jeho výše je stanovena na 2 490 Kč za měsíc. Výše existenčního minima může být valorizována nařízením vlády vždy k 1. lednu kalendářního roku podle vývoje spotřebitelských cen (mimořádně lze valorizace provést i mimo termín). (MPSV, 2020)

3.3. Nárok na dávku a její výplatu

Nárok na dávky

Nárok na dávku mají ty fyzické osoby, které splní všechny podmínky stanovené zákonem. Fyzická osoba musí bydlet na území České republiky. Pokud se jedná o cizince, musí na našem území bydlet alespoň 365 dní. Pro jednotlivé dávky jsou předepsané zvláštní podmínky. U dávek podmíněných příjmem jsou rozhodné příjmy ze závislé činnosti, z podnikání,

z důchodového a nemocenského pojištění a podpory v nezaměstnanosti včetně příjmů z ciziny oprávněné osoby a společně s ní posuzovaných osob. Společně posuzovanou osobou se rozumí soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společně domácnosti. (Kahoun, 2012, Tomeš, 2009, MPSV, 2020)

Žádost o dávky

Dávky státní sociální podpory jsou příjmem celé rodiny oprávněné osoby, která podává žádost příslušnému orgánu. Podmínkou žádosti je písemný souhlas všech zúčastněných osob, které také musí úřadu práce poskytovat potřebné údaje k vyřízení žádosti, např. identifikace všech osob a výše jejich příjmu, údaje o nezaopatřených dětech, údaje o přihlášení k trvalému pobytu, určení způsobu platby. (Tomeš, 2009, MPSV, 2020)

Výplata dávek

Příjemcem dávky je oprávněná osoba nebo zvláštní příjemce, kterým se rozumí buď zákonný zástupce oprávněné osoby, zařízení pro péči dětí a mládeže nebo příjemce stanovený úřadem práce. (Kahoun, 2012)

Dávky, které se opakují, jsou vypláceny měsíčně pozadu (po uplynutí kalendářního měsíce, ve kterém nárok na dávku vznikl). Pokud je výše měsíční dávky nižší, než 100 Kč, vyplácí se po uplynutí kalendářního čtvrtletí, za které dávka náležela. Jednorázové dávky (porodné, pohřebné) jsou vypláceny pozadu před koncem následujícího měsíce po měsíci, ve kterém nárok na dávku vznikl. (Zákon č. 117/1995 Sb.)

Dávky jsou vypláceny úřadem práce buď bezhotovostně na účet oprávněné osoby, nebo v hotovosti poštovní poukázkou. (Tomeš, 2009, Kahoun, 2012)

3.4. Dávky poskytované v závislosti na příjmu

Dávky poskytované v závislosti na příjmu jsou peněžité dávky, u nichž je pro vznik nároku na dávku nutné zjišťovat výši příjmu žadatele a společně posuzovaných osob. Pokud jejich výše příjmu přesahuje stanovenou hranici, nemají na dávku nárok. Patří mezi ne přidavek na dítě, příspěvek na bydlení a porodné. (Kahoun, 2012)

3.4.1. Přídavek na dítě

Jedná se o základní dlouhodobou dávku státní sociální podpory poskytovanou nízkopříjmovým rodinám s nezaopatřenými dětmi. Podmínkou pro vznik nároku je, že čistý příjem rodiny nepřevyšuje 2,7násobek životního minima. Přídavek je vyplácen podle věku dítěte ve třech

výších a ve dvou různých výměrách. Zvýšená výměra je určena nezaopatřeným dětem v případě, že některá ze společně posuzovaných osob má v rozhodném období příjem z výdělečné činnosti, z pojištění či příjem z jiných dávek. (MPSV, 2020)

Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc činí:

Tabulka č. 2 – Výše přídatku na dítě za kalendářní měsíc

Věk nezaopatřeného dítěte	Základní výměra	Zvýšená výměra
do 6 let	500 Kč	800 Kč
od 6 do 15 let	610 Kč	910 Kč
od 15 do 26 let	700 Kč	1 000 Kč

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

Žádost o dávku se podává pouze jednou a každé čtvrtletí se dokládají pouze rozhodné příjmy rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Žadatelem je zákonný zástupce nezaopatřeného dítěte nebo zletilé nezaopatřené dítě. (MPSV, 2020)

3.4.2. Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení není podmíněn péčí o nezaopatřené dítě a nárok na něj má nájemce nebo vlastník bytu, jestliže náklady na bydlení přesahují 30 % (v Praze 35 %) rozhodného čistého příjmu rodiny. Další podmínkou pro nárok na příspěvek je, že součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,3 (v Praze 0,35) je nižší, než normativní náklady na bydlení. (MPSV, 2020)

Náklady na bydlení tvoří: (MPSV, 2020)

- a) u bytů užívaných na základě nájemní smlouvy nájemné
- b) u družstevních bytů a bytů vlastníků srovnatelné náklady

Tabulka č. 3 – Náklady u družstevních bytů a bytů vlastníků za kalendářní měsíc

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Kč
jedna	2 128
dvě	2 912
tři	3 808
čtyři a více	4 592

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

- c) náklady na pevná paliva (plyn, elektřina, voda atd.) se započítávají částkami za kalendářní měsíc:

Tabulka č. 4 – Náklady na pevná paliva za kalendářní měsíc

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Kč
jedna	789
dvě	1 079
tři	1 411
čtyři a více	1 744

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

Náklady na bydlení musí být rozepsány na jednotlivé položky a do nákladů se započítávají i částky zaplacené jako záloha v pravidelném zúčtovacím období, které je nejvýše dvanáctiměsíční. Pro účel výpočtu dávky se náklady na bydlení stanoví jako jejich průměr za kalendářní čtvrtletí bezprostředně předcházející čtvrtletí, na které se nárok uplatňuje. (MPSV, 2020)

Normativní náklady na bydlení jsou definovány jako průměrné celkové náklady na bydlení, které zahrnují nájemné včetně cen služeb a energií. Výše nákladů se liší pouze podle počtu členů domácnosti a podle velikosti obce, ve které se byt nachází. (MPSV, 2020)

Výše částek normativních nákladů na bydlení činí pro období od 1. ledna 2021 do 31. prosince 2021: (MPSV, 2020)

- a) U bytů užívaných na základě nájemní smlouvy

Tabulka č. 5 – Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	8 775	6 965	6 637	5 653	5 476
dvě	12 205	7 929	9 279	7 934	7 689
tři	16 337	13 099	12 511	10 752	10 432
čtyři a více	20 077	16 172	15 463	13 341	12 955

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

b) U bytů v družstevních bytech a bytech vlastníků

Tabulka č. 6 – Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100 000	50 000 - 99 999	10 000 - 49 999	do 9 999
jedna	4 932	4 932	4 932	4 932	4 932
dvě	7 045	7 045	7 045	7 045	7 045
tři	9 605	9 605	9 605	9 605	9 605
čtyři a více	11 944	11 944	11 944	11 944	11 944

Zdroj: MPSV (2020), vlastní zpracování

Žádost o příspěvek na bydlení se podává jednou ročně a následně se každé čtvrtletí dokládají pouze náklady na bydlení a příjmy rodiny za předchozí kalendářní čtvrtletí. Nárok na výplatu dávky má žadatel ode dne, kdy je žádost podána a nejpozději lze nárok uplatit 3 měsíce zpětně od podání žádosti. (MPSV, 2020)

Uvedené částky příspěvků na bydlení vláda upravuje každoročně pro období od 1. ledna do 31. prosince následujícího kalendářního roku. (MPSV, 2020)

3.4.3. Porodné

Porodné je jednorázová dávka vyplácena v pevných částkách určená jako příspěvek na náklady související s porodem a narozením dítěte. Porodné je nárokem ženy, která porodila své první nebo druhé živé dítě a rozhodný příjem rodiny nepřevyšuje 2,7násobek životního minima. Nárok na porodné má také otec prvního nebo druhého živě narozeného dítěte, jestliže má nízký příjem, matka zemřela a porodné nebylo vyplaceno. Dále má nárok osoba, která převzala do náhradní rodinné péče dítě do jednoho roku života a je to první nebo druhé dítě v rodině s nízkým příjmem. (MPSV, 2020)

V současnosti porodné činí 13 000 Kč na první dítě a 10 000 Kč na dítě druhé. Nárok na porodné vzniká dnem porodu dítěte nebo dnem převzetí dítěte do trvalé péče a o dávku lze žádat až 1 rok zpětně a nárok na ni vzniká dnem podání žádosti. (MPSV, 2020)

3.5. Dávky poskytované bez závislosti na příjmu

Dávky poskytované bez závislosti na příjmu jsou peněžité dávky, u nichž se pro vznik nároku nezjišťují příjmy žadatele ani společně posuzovaných osob. Patří mezi ně rodičovský příspěvek a pohřebné. (Kahoun, 2012)

3.5.1. Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je jednou z nejvíce užívaných dávek státní sociální podpory. Jedná se o nárok rodiče, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o nejmladší dítě v rodině. Nejdéle lze však příspěvek čerpat maximálně do věku 4 let dítěte a do doby, kdy je na dítě vyplacen rodičovský příspěvek v celkové výši 300 000 Kč. V případě narození vícero dětí má rodič nárok na 1,5násobek částky 300 000 Kč, tedy 450 000 Kč. (MPSV, 2020)

Měsíční výši příspěvku si může rodič zvolit sám. Výši příspěvku lze měnit 1x za 3 měsíce oprávněnou osobou, která uplatnila nárok na rodičovský příspěvek a výši příspěvku si volí podle denního vyměřovacího základu. V případě, že 70 % 30násobku tohoto základu nepřevyšuje 10 000 Kč, rodič volí výši příspěvku maximálně do 10 000 Kč, v případě, že 70 % 30násobku tohoto základu převyšuje 10 000 Kč, si může rodič zvolit výši příspěvku až do výše, která základ převyšuje. (MPSV, 2020)

Pokud rodič žádá o rodičovský příspěvek na dvě a více současně narozené děti, může provést volbu až do výše 1,5násobku 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu. (MPSV, 2020)

Nárok na rodičovský příspěvek zaniká buď vyplacením celé výše příspěvku nebo posledním dnem kalendářního měsíce předcházejícího kalendářnímu měsíci, kdy se v rodině jiné dítě stalo nejmladším (i v situaci, kdy nebyla vyplacena celková výše příspěvku). (MPSV, 2020)

Podmínka celodenní péče je splněna i v dalších případech uvedených v zákoně, jedná se například o narození dítěte, úmrtí dítěte či rodiče, dítě do 2 let navštěvující jesle (maximálně 92 hodin v kalendářním měsíci), dítě navštěvující mateřskou školu či léčebné rehabilitační zařízení, zdravotně postižené dítě navštěvující předškolní zařízení (maximálně 6 hodin denně) nebo také pokud rodič zajistil pro dítě péči jinou zletilou osobou (v případě, že rodič pracuje nebo studuje). (MPSV, 2020)

3.5.2. Pohřebné

Účelem dávky je přispět na náklady spojené s pohřbem osobě, která pohřeb vypravila nezaopatřenému dítěti nebo rodiči nezaopatřeného dítěte. Podmínkou je trvalý pobyt zemřelé osoby na území České republiky a v současnosti je pohřebné stanoveno pevnou částkou vyplacenou jednorázově ve výši 5 000 Kč. Nárok na dávku má osoba, která o dávku požádá jako první, i v případě, že na pohřebné má nárok více osob. (MPSV, 2020)

4. Analýza informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory

V současné době se stále více lidí potýká s nepříznivými životními situacemi, které nejsou schopni vyřešit vlastními silami. Tyto okolnosti je nutí obracet se na systém sociálního zabezpečení a na využívání dávek státní sociální podpory. Je proto důležité, aby společnost byla informována o možnostech, které tento systém nabízí. Výzkum se zabývá analýzou informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory a názorech veřejnosti na tento systém.

4.1. Metodologie výzkumu

Cíle práce

Hlavním cílem praktické části této práce je zjistit úroveň informovanosti veřejnosti o existenci dávek státní sociální podpory a způsobu, kterým jsou tyto dávky poskytovány.

Dílní cíle:

- 1) Zjistit, zda je míra informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory závislá na věku.
- 2) Zjistit, zda je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory závislá na participaci v systému státní sociální podpory.
- 3) Zjistit, zda se veřejnost zajímá o změny v legislativě systému státní sociální podpory.

Metoda výzkumu

Pro zjištění informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory bylo zvoleno smíšené výzkumné šetření. Tedy metoda kvantitativního a kvalitativního výzkumu.

4.1.1. Kvantitativní výzkum

V kvantitativním výzkumu byla zvolena metoda dotazníkového šetření, která se opírá o odpovědi respondentů a slouží k vyhodnocování názorů, znalostí, zkušeností či připomínek.

Dotazník se skládal celkem z osmnácti otázek, z nichž dvanáct bylo uzavřených, pět polouzavřených a jedna otevřená otázka. Poslední čtyři otázky se týkaly identifikačních údajů o respondentovi. Otázkám předcházel krátký úvod se základními informacemi o autorovi dotazníku a bakalářské práci, ujištění respondentů o jejich anonymitě a poděkování za jejich čas strávený při vyplňování dotazníku.

Výzkumný soubor

Výzkumný vzorek respondentů byl zvolen z území Královéhradeckého kraje. Věková hranice respondentů byla omezena dolní hranicí 15 let a snaha byla o rovnoměrné zastoupení pohlaví. Respondenti byli osloveni zcela nahodile s cílem zjistit, zda se v systému orientují i občané, kteří dávku nikdy nečerpali a zda vědí, na jaký úřad se v případě potřeby obrátit.

Pilotní ověření dotazníku

Před finální úpravou dotazníku proběhl v listopadu 2020 zkušební sběr odpovědí, zda respondenti nemají potíže s vyplňováním nebo porozuměním položených otázek. Pilotního ověření se zúčastnilo celkem dvacet respondentů, při jejichž vyplňování nebyly shledány žádné nedostatky. Pokládané otázky byly shledány jako srozumitelné, a proto nebylo potřeba dotazník jakkoliv upravovat. Odpovědi z pilotního ověření dotazníku nebyly do výzkumu zahrnuty.

Realizace výzkumu

V rámci šetření bylo osloveno 220 lidí, z nichž se šetření zúčastnilo 123 lidí (56 %). Sběr odpovědí proběhl v prosinci 2020 a lednu 2021 a probíhal převážně nepřímou formou, tedy rozesíláním dotazníku přes internet pomocí emailu. Dotazník na vyplnění byl rozeslán s žádostí o vyplnění pouze lidmi trvale žijícími na území Královéhradeckého kraje.

Popis výzkumného souboru

Z celkového počtu 123 respondentů se šetření zúčastnilo 71 žen (58 %) a 52 mužů (42 %).

V následující tabulce je uveden věk respondentů:

Tabulka č. 7 – Věk respondentů

Věk respondentů	
	Počet respondentů
15-20	10
21-30	37
31-40	15
41-50	33
51-60	13
Nad 60 let	15

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejvíce byla zastoupena věková kategorie 21-30 let, tedy 37 respondentů. Nejméně respondentů bylo z věkové kategorie 15-20 let, a to 10 respondentů.

V následující tabulce je uvedeno vzdělání respondentů:

Tabulka č. 8 – Vzdělání respondentů

Vzdělání respondentů	
	Počet respondentů
Základní	8
Střední bez maturity	24
Střední s maturitou	58
Vyšší odborné vzdělání	11
Vysokoškolské vzdělání	22

Zdroj: Vlastní výzkum

V následující tabulce je uvedeno příjmové zabezpečení respondentů:

Tabulka č. 9 – Příjmové zabezpečení respondentů

Příjmové zabezpečení respondentů	
	Počet respondentů
Student	20
Zaměstnanec v pracovním poměru	72
Osoba samostatně výdělečně činná	17
Ve starobním důchodu	12
Na mateřské či rodičovské dovolené	5
V částečném nebo plném invalidním důchodu	0

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byli respondenti dále rozdělení podle toho, zda čerpají nebo čerpali dávky státní sociální podpory (= participant) nebo se systémem zkušenosti nemají (= ostatní respondenti). Šetření se zúčastnilo 46 participantů (37 %) a 77 ostatních respondentů (63 %).

4.1.2. Kvalitativní výzkum

V kvalitativním výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru s pracovníkem Úřadu práce ČR z oddělení státní sociální podpory. Polostrukturovaný rozhovor je verbální dialog dvou osob, kdy má autor připraveny otázky a témata k rozhovoru, přičemž je může v průběhu rozhovoru měnit a přidávat další. Rozhovor se týkal především názoru pracovníka na informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory a jeho osobních zkušeností s žadateli o dávky. Rozhovor byl uskutečněn v únoru 2021.

4.2. Výsledky výzkumného šetření

V následující kapitole jsou popsány výsledky z dotazníkového šetření (kvantitativní výzkum) a z polostrukturovaného rozhovoru (kvalitativní výzkum).

V rámci kvantitativního výzkumu jsou analyzovány odpovědi respondentů u každé otázky zvláště pomocí grafické interpretace. U otázek jsou sledovány trendy v odpovědích respondentů a následně jsou analyzovány výsledky k dílčím cílům.

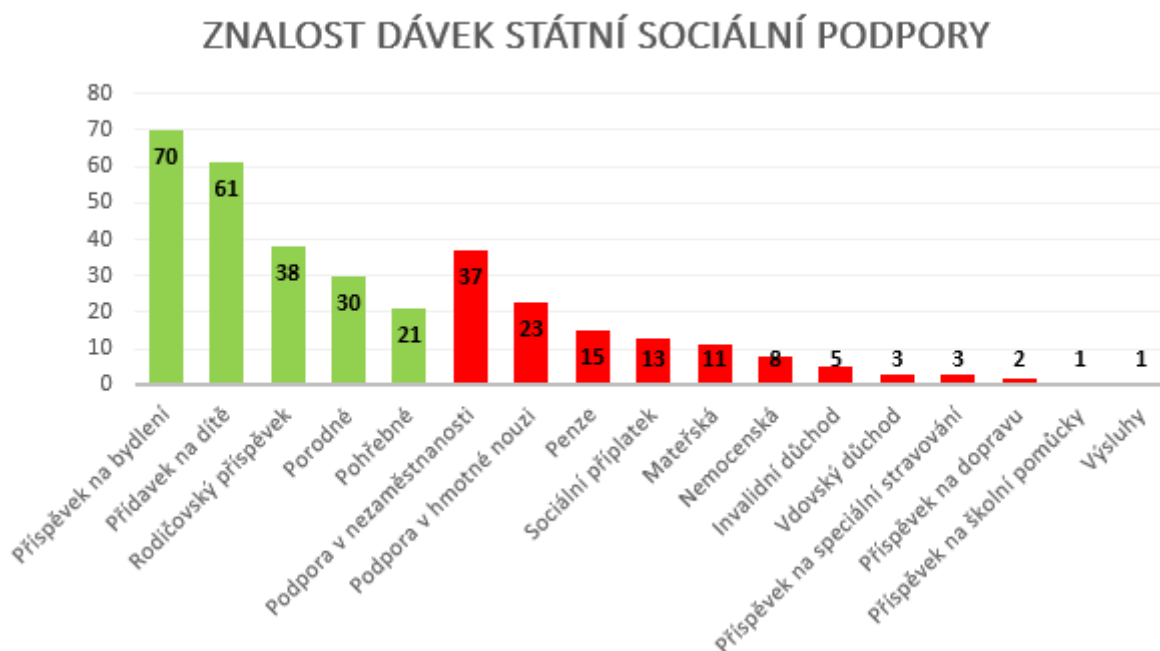
V rámci kvalitativního výzkumu jsou analyzovány odpovědi pracovníka z oddělení státní sociální podpory v souvislosti s výsledky z kvantitativního výzkumu.

4.2.1. Analýza dotazníkového šetření

Otázka č. 1 – Vyjmenujte dávky státní sociální podpory, které znáte.

První, otevřená, otázka se týkala znalosti dávek státní sociální podpory. Respondenti zde vlastními slovy vypisovali dávky, které znají.

Jednotlivé odpovědi jsou interpretovány v grafech a následně jsou analyzovány v závislosti na věku a na participaci v systému.

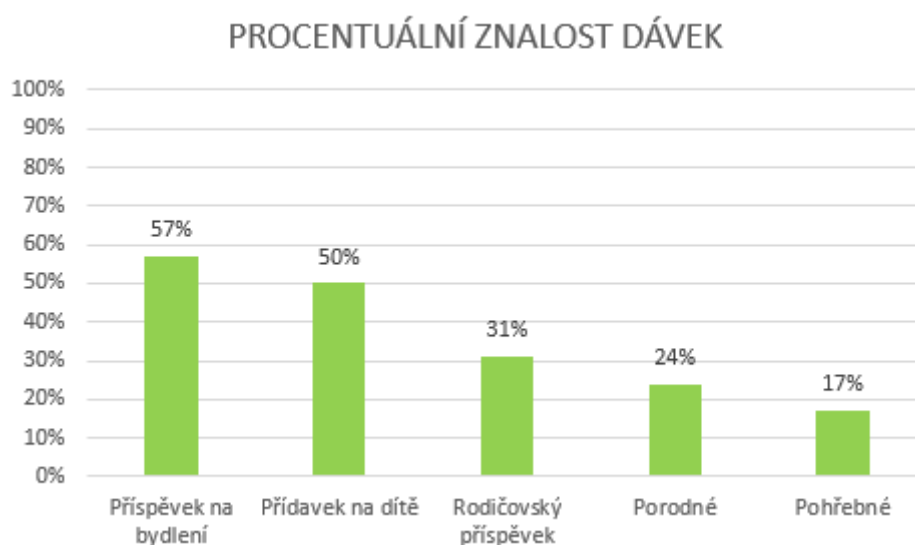

Graf č. 1 – Znalost dávek státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější správnou odpovědí respondentů byl příspěvek na bydlení, odpovědělo tak 70 respondentů (57 %). Přídavek na dítě uvedlo 61 respondentů (50 %), rodičovský příspěvek 38 respondentů (31 %), porodné 30 respondentů (24 %) a pohřebné 21 respondentů (17 %). Celkem 37 respondentů (30 %) uvádělo chybně podporu v nezaměstnanosti, další nejčastější chybnou odpovědí byla podpora v nouzi, 37 odpovědí (19 %) nebo také penze, 23 odpovědí (12 %).

V následujícím grafu je uvedena procentuální znalost správných odpovědí, tedy jednotlivých dávek státní sociální podpory respondenty.

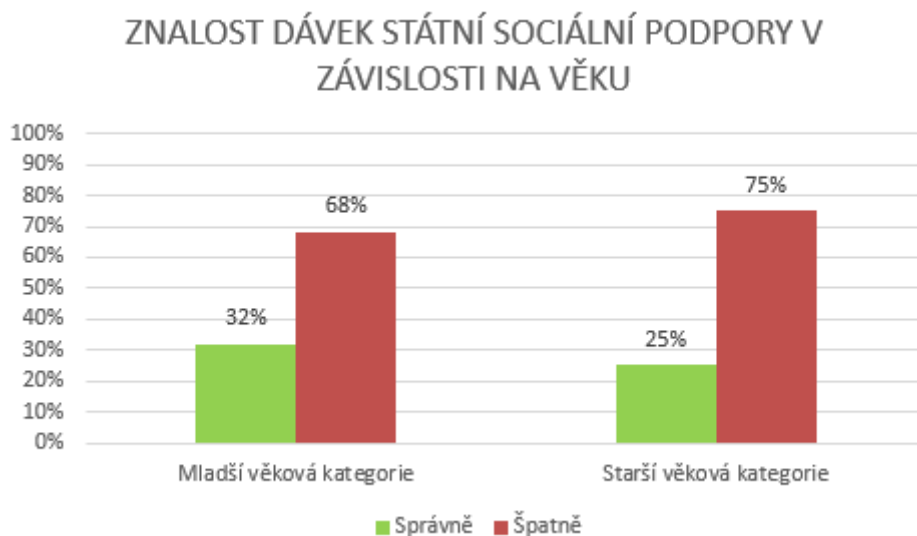

Graf č. 2 – Procentuální znalost dávek státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byla porovnávána znalost dávek státní sociální podpory mezi dvěma věkovými kategoriemi. Mladší věkovou kategorií tvoří 62 respondentů ve věku od 15 do 40 let a starší věkovou kategorií tvoří 61 respondentů ve věku od 41 let. Pro porovnání byla užitá znalost alespoň tří dávek státní sociální podpory. Z šetření vyplynulo, že minimálně tři dávky státní sociální podpory zná 20 respondentů (32 %) z mladší věkové kategorie a 15 respondentů (25 %) ze starší věkové kategorie. Z výsledku lze tedy usuzovat, že mladší věkové kategorie jsou lépe informovány o tom, jaké dávky státní sociální podpory existují.

Grafická interpretace výsledků:

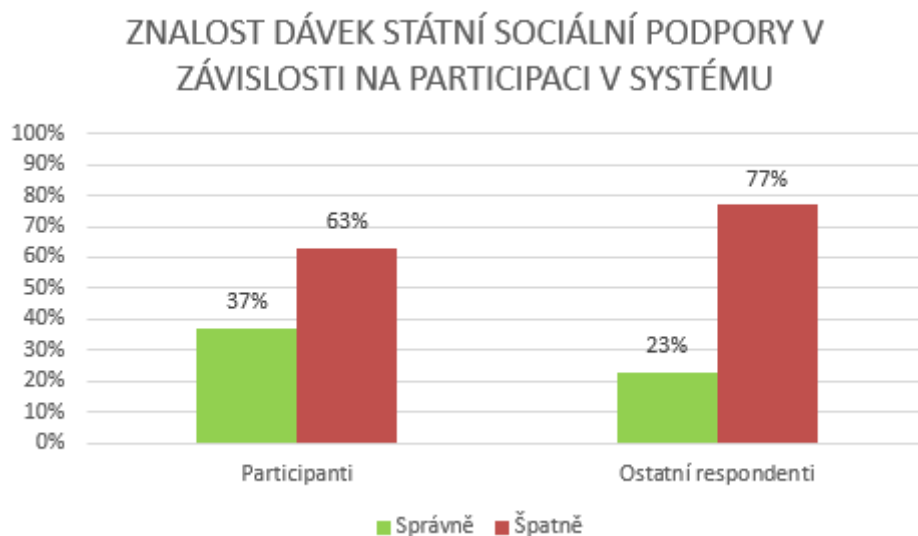

Graf č. 3 – Znalost dávek státní sociální podpory v závislosti na věku

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byla dále porovnávána znalost dávek státní sociální podpory mezi respondenty, kteří pobírají nebo pobírali dávky státní sociální podpory (= participanti) a respondenty, kteří se státní sociální podporou zkušenost nemají (= ostatní respondenti). Participanty tvoří 46 respondentů a ostatní respondenty tvoří 77 respondentů. Pro porovnání byla opět užita znalost alespoň tří dávek státní sociální podpory. Z šetření vyplynulo, že minimálně tři dávky státní sociální podpory zná 17 participantů (37 %) a 18 ostatních respondentů (23 %). Z výsledku lze tedy usuzovat, že participanti jsou lépe informováni o tom, jaké dávky státní sociální podpory existují.

Grafická interpretace výsledků:

Graf č. 4 – Znalost dávek státní sociální podpory v závislosti na participaci v systému

Zdroj: Vlastní výzkum

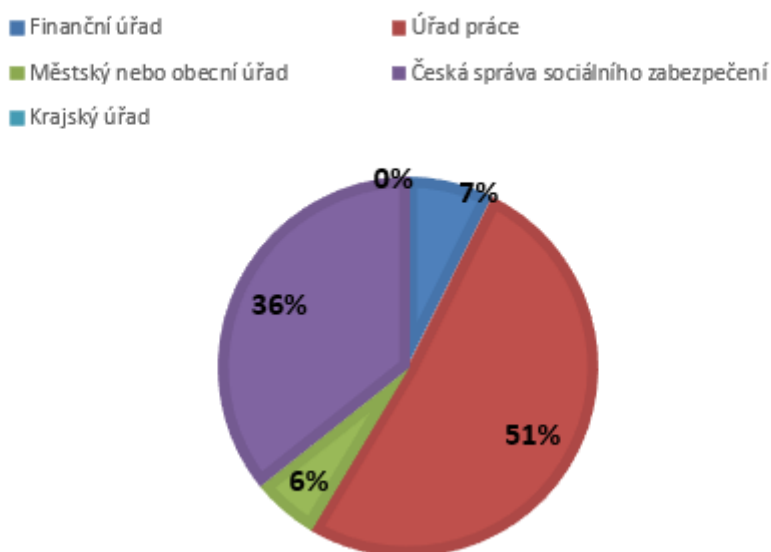
Z šetření také vyplynulo, že z celkového počtu 123 respondentů (100 %) pouze 16 respondentů (13 %) zná všech pět dávek státní sociální podpory. Ve více než polovině případů se jednalo o respondenty s vysokoškolským vzděláním ve věku nad 40 let, dále správně odpovídali respondenti se středním vzděláním s maturitou. Minimálně jednu dávku státní sociální podpory zná 93 respondentů (76 %) a 30 respondentů (24 %) nezná ani jednu dávku státní sociální podpory. Vliv na neznalost má převážně to, že respondent nikdy žádnou dávku nepobíral, a proto neměl důvod se o nabízené dávky zajímat.

Otázka č. 2 – Jaký úřad vyplácí dávky státní sociální podpory?

Druhá otázka se týkala znalosti úřadu, který dávky státní sociální podpory vyplácí. Respondenti měli na výběr z pěti možností, z nichž pouze jedna odpověď byla správná.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a následně jsou analyzovány v závislosti na věku a na participaci v systému.

ZNALOST ÚŘADU

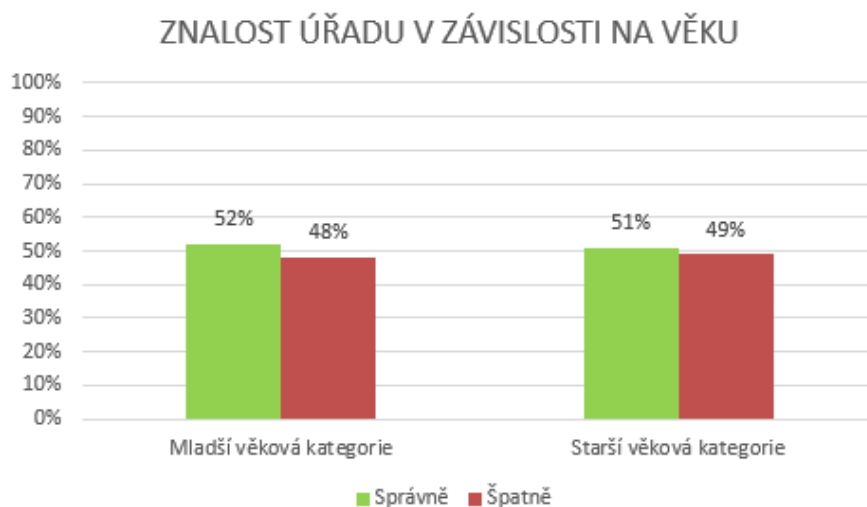
Graf č. 5 – Znalost, kde se vyplácejí dávky státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Správnou odpověď, že dávky státní sociální podpory vyplácí úřad práce zvolilo 63 respondentů (51 %). Zbytek respondentů odpovědělo špatně, z toho 44 respondentů (36 %) uvedlo, že dávky státní sociální podpory vyplácí Česká správa sociálního zabezpečení, 9 respondentů (7 %) uvedlo finanční úřad a 7 respondentů (6 %) uvedlo městský nebo obecní úřad. Odpověď krajský úřad nezvolil žádný z respondentů.

V rámci šetření byla porovnávána znalost úřadu, který dávky státní sociální podpory vyplácí opět mezi mladší a starší věkovou kategorií. Z šetření vyplynulo, že správnou odpověď, tedy úřad práce, zvolilo 32 respondentů (52 %) z mladší věkové kategorie a 31 respondentů (51 %) ze starší věkové kategorie. Z výsledku lze tedy usuzovat, že je znalost úřadu, který dávky státní sociální podpory vyplácí, mezi jednotlivými věkovými kategoriemi téměř totožná.

Grafická interpretace výsledků:

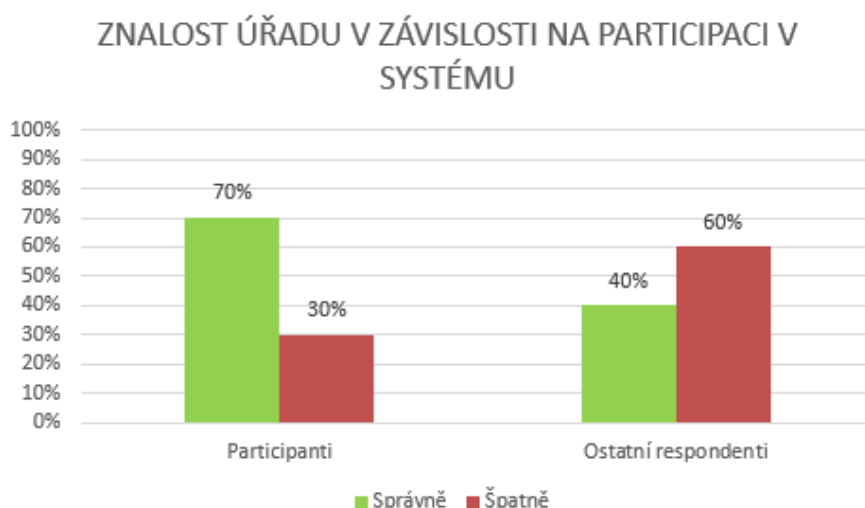

Graf č. 6 – Znalost, kde se vyplácejí dávky v závislosti na věku

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byla dále porovnávána znalost úřadu, který dávky státní sociální podpory vyplácí mezi participanty a ostatními respondenty. Z šetření vyplynulo, že správnou odpověď, tedy úřad práce, zvolilo 32 participantů (70 %) a 31 ostatních respondentů (40 %). Z výsledku lze tedy usuzovat, že participanti jsou lépe informováni o tom, jaký úřad vyplácí dávky státní sociální podpory.

Grafická interpretace výsledků:

Graf č. 7 – Znalost, kde se vyplácejí dávky v závislosti na participaci v systému

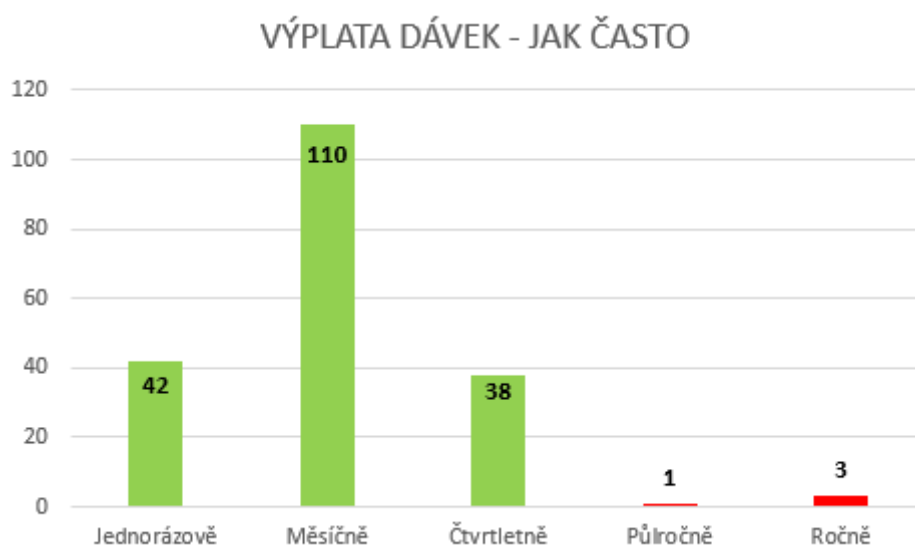
Zdroj: Vlastní výzkum

Z šetření také vyplynulo, že celkem 14 respondentů (30 %), kteří již někdy dávku státní sociální podpory pobírali nebo pobírají, neví, na jakém úřadě se vyplácí.

Otázka č. 3 – Jak často se dávky státní sociální podpory vyplácí?

Třetí otázka se týkala znalosti, jak často se dávky státní sociální podpory vyplácí. Respondenti měli na výběr z pěti možností odpovědí, z nichž tři byly správné. Odpovědí bylo možno zvolit více.

Odpovědi respondentů jsou interpretovány v grafu a následně analyzovány v závislosti na participaci v systému.

Graf č. 8 – Znalost, jak často se vyplácí dávky státní sociální podpory

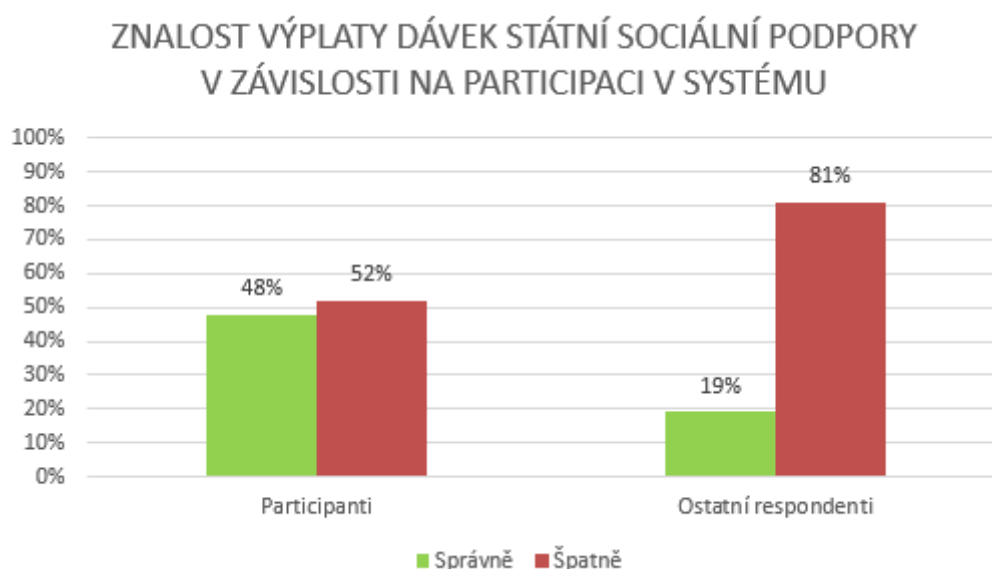
Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější a správnou odpovědí bylo, že jsou dávky státní sociální podpory vypláceny měsíčně. Odpovědělo tak 110 respondentů (89 %). Měsíční výplata je typická pro většinu dávek státní sociální podpory, a proto je zřejmé, že právě tuto odpověď respondenti volili. Druhou nejčastější správnou odpovědí bylo jednorázové vyplácení, které se využívá u porodného a pohřebného a zvolilo ho 42 respondentů (34 %). 38 respondentů (31 %) uvedlo také správně, že jsou vypláceny čtvrtletně. Zbytek odpovědí bylo špatně, kdy 1 respondent (1 %) odpověděl, že jsou dávky vypláceny půlročně a 3 respondenti (2 %) uvedli, že se dávky vyplácí ročně.

V rámci šetření byla porovnávána znalost toho, jak často se dávky státní sociální podpory vyplácí mezi participanty a ostatními respondenty. Pro porovnání byla užita znalost alespoň

dvou možností výplaty. Z šetření vyplynulo, že alespoň dvě možnosti výplaty zná 22 participantů (48 %) a 15 ostatních respondentů (19 %). Z výsledku lze tedy usuzovat, že participanté jsou lépe informováni o tom, jak často jsou dávky státní sociální podpory vypláceny.

Grafická interpretace výsledků:

Graf č. 9 – Znalost, jak často se vyplácí dávky v závislosti na participaci v systému

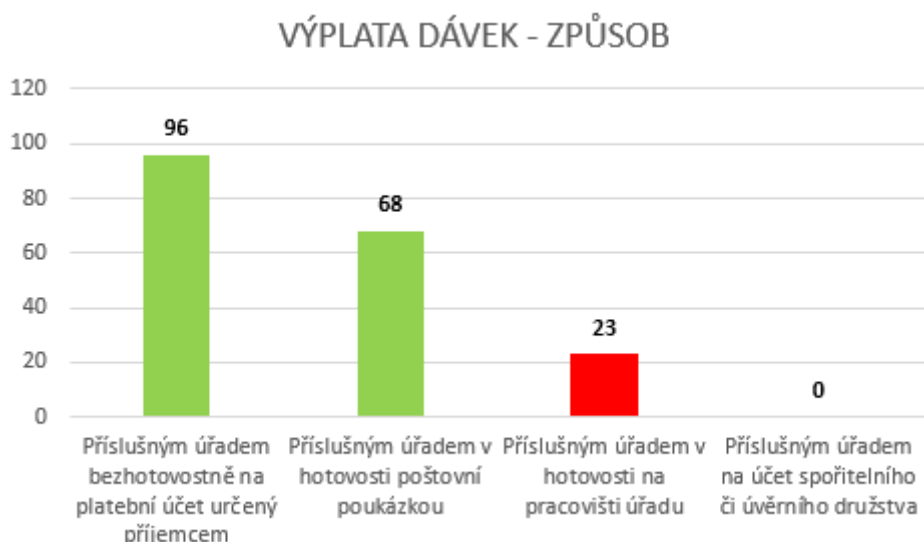
Zdroj: Vlastní výzkum

Z šetření také vyplynulo, že pouze 15 respondentů (12 %) z celkových 123 (100 %) respondentů zná všechny možnosti výplaty dávek státní sociální podpory. Ve většině případů se jednalo o odpovědi respondentů s vysokoškolským vzděláním.

Otázka č. 4 – Jakým způsobem se dávky státní sociální podpory vyplácí?

Čtvrtá otázka se týkala znalosti, jakým způsobem se dávky státní sociální podpory vyplácí. Respondenti měli na výběr ze čtyř možných odpovědí, z nichž dvě byly správné. Opět měli možnost zvolit více odpovědí.

Odpovědi respondentů jsou uvedeny v grafu a následně analyzovány v závislosti na participaci v systému.

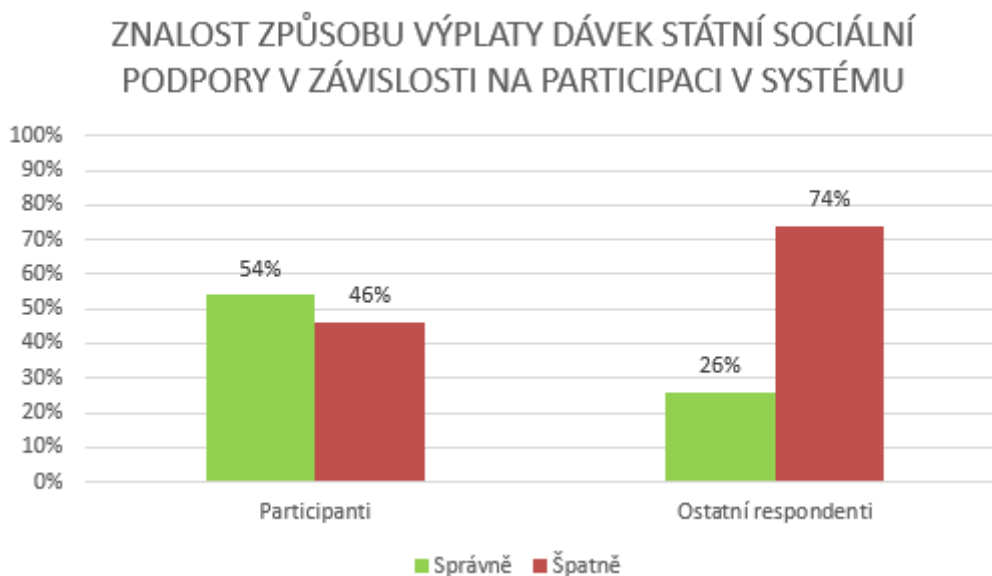
Graf č. 10 – Znalost, jakým způsobem se vyplácí dávky státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější a správnou odpovědí bylo, že jsou dávky státní sociální podpory vypláceny příslušným úřadem bezhotovostně na platební účet určený příjemcem. Tento způsob vyplácení je žadateli také nejvíce užívaný. Odpovědělo tak 96 respondentů (78 %). Druhou správnou odpověď, tedy to, že jsou vypláceny příslušným úřadem v hotovosti poštovní poukázkou zvolilo 68 respondentů (55 %). Špatně odpovědělo 23 respondentů (19 %) v případě, že uvedli, že jsou dávky státní sociální podpory vypláceny příslušným úřadem v hotovosti na pracovišti úřadu. Odpověď, že jsou dávky vypláceny příslušným úřadem na účet spořitelního či úvěrního družstva, nezvolil žádný z respondentů.

V rámci šetření byla porovnávána znalost toho, jakým způsobem se dávky státní sociální podpory vyplácí opět mezi participanty a ostatními respondenty. Pro porovnání byla užitá znalost všech způsobů výplaty dávek. Z šetření vyplynulo, že všechny způsoby výplaty zná 25 participantů (54 %) a 20 ostatních respondentů (26 %). Z výsledku lze tedy usuzovat, že participanti jsou lépe informováni o tom, jakým způsobem jsou dávky státní sociální podpory vypláceny.

Grafická interpretace výsledků:

Graf č. 11 – Znalost, jakým způsobem se vyplácí dávky v závislosti na participaci v systému

Zdroj: Vlastní výzkum

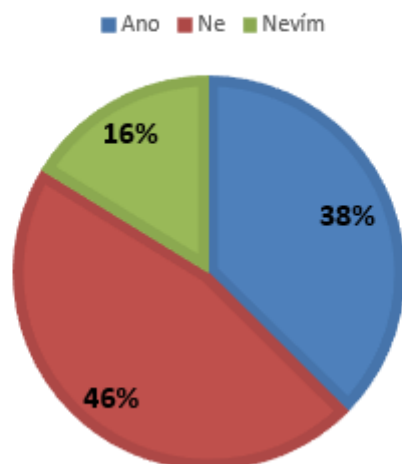
Z šetření také vyplynulo, že všechny způsoby výplaty dávek státní sociální podpory zná pouze 45 respondentů (37 %) z celkového počtu 123 respondentů (100 %).

Otázka č. 5 – Pobírali jste/pobíráte Vy nebo někdo z Vaší rodiny dávky?

Pátá, polouzavřená, otázka se týkala toho, zda respondent má či nemá zkušenosti se systémem státní sociální podpory. Respondenti, kteří zkušenosti mají byli následně dotázáni na to, jakou dávku státní sociální podpory pobírali či pobírají.

Odpovědi respondentů jsou interpretovány v grafu a v tabulce.

POBÍRÁNÍ DÁVEK

Graf č. 12 – Pobírání dávek státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

V dotazníkovém šetření celkem 46 respondentů (38 %) uvedlo, že v minulosti pobírali či pobírají dávky státní sociální podpory. Tuto odpověď volily v převážné většině ženy ve věku nad 30 let. 57 respondentů (46 %) uvedlo, že dávky nepobírají a 20 respondentů (16 %) uvedlo, že neví, zda dávky státní sociální podpory pobírali či pobírají.

Respondenti, kteří dávky státní sociální podpory pobírali či pobírají byli dále dotázáni na to, o jakou dávku se jednalo/jedná. Odpovědi jsou uvedeny v samostatné tabulce.

Tabulka č. 10 – Čerpané dávky

Pokud ANO:	
Rodičovský příspěvek	25
Přídavek na dítě	18
Příspěvek na bydlení	7
Porodné	6
Pohřebné	2

Zdroj: Vlastní výzkum

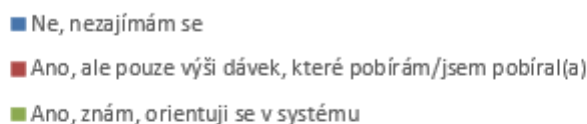
Dávky poskytované v závislosti na nezaopatřeném dítěti v rodině uváděli především ženy ve věku nad 30 let. Příspěvek na bydlení hlavně muži důchodového věku.

Otázka č. 6 – Znáte výši dávek státní sociální podpory?

Šestá otázka se týkala znalosti výše dávek státní sociální podpory. Respondenti měli možnost zvolit jednu odpověď ze tří nabízených možností.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu.

ZNALOST VÝŠE DÁVEK STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

Graf č. 13 – Znalost výše dávek státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Z dotazovaných respondentů pouze 11 (9 %) odpovědělo, že zná výši dávek státní sociální podpory. Odpověď, že znají pouze výši dávek, které pobírají/pobírali, vybralo 20 respondentů (16 %). Tyto odpovědi volily především ty ženy, které uvedli, že pobírají přídatky na děti či rodičovský příspěvek, dále také respondenti, kteří pobírají příspěvek na bydlení. Odpověď, že se o výši dávek nezajímají zvolilo 92 respondentů (75 %).

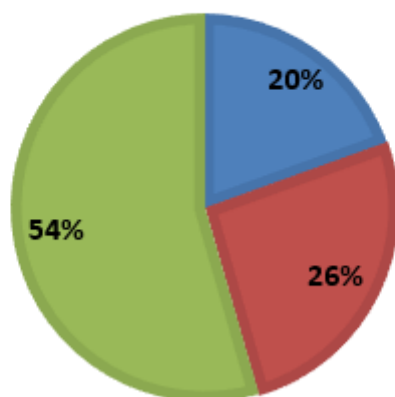
Otázka č. 7 – Myslíte si, že výše vyplácených dávek státní sociální podpory dokáže pokrýt potřebné výdaje, na které je dávka určena?

Další, polouzavřená, otázka byla zaměřena na názor respondentů, zda výše dávek dokáže pokrýt potřebné výdaje. Respondenti měli možnost zvolit jednu odpověď ze tří nabízených možností a ti, kteří uvedli, že je výše nedostatečná byli následně dotázáni na důvod, proč si to myslí.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a v tabulce.

POKRYTÍ VÝDAJŮ

■ Ano ■ Ne ■ Nevím, nemohu posoudit

Graf č. 14 – Názor na výši vyplácených dávek

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výzkumu vyplynulo, že si 24 respondentů (20 %) myslí, že je výše dávek státní sociální podpory dostatečná. Celkem 32 respondentů (26 %) uvedlo, že výše dostatečná není a 67 respondentů (54 %) neví, zda je dostatečná.

Respondenti, kteří uvedli, že výše dávek státní sociální podpory nedokáže pokrýt potřebné výdaje byli následně dotázáni na důvod, proč si to myslí. Odpovědi jsou uvedeny v samostatné tabulce.

Tabulka č. 11 – Důvody, proč výše dávek nedokáže pokrýt potřebné výdaje

Pokud NE:	
Nedostatečná výše	18
Nereflektuje ceny dnešní doby	6
Nezohledňují všechny okolnosti	5
Pro samoživitele nedostačující	3

Zdroj: Vlastní výzkum

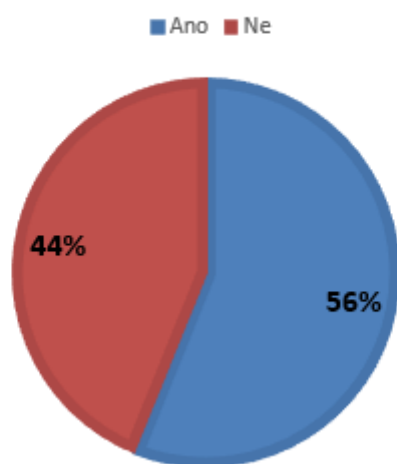
Z šetření také vyplynulo, že převážně respondenti, kteří dávky státní sociální podpory pobírali či pobírají, si myslí, že je výše nedostatečná.

Otázka č. 8 – Víte, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny?

Osmá, polouzavřená, otázka se týkala znalosti, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny. Respondenti, kteří uvedli, že vědí, z čeho jsou vypláceny, měli odpověď následně uvést vlastními slovy.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a v tabulce a následně analyzovány v závislosti na věku a na participaci v systému.

ZNALOST, Z ČEHO JSOU DÁVKY VYPLÁCENY

Graf č. 15 – Znalost, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny

Zdroj: Vlastní výzkum

Z dotazovaných respondentů 69 (56 %) uvedlo, že vědí, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny a 54 (44 %) uvedlo, že neví, z čeho jsou vypláceny.

Respondenti, kteří uvedli, že vědí, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny měli následně uvést, z čeho jsou vypláceny. I přesto, že 69 respondentů uvedlo, že ví, z čeho jsou vypláceny, celkem 10 respondentů na doplňující otázku odpovědělo špatně. Odpovědi jsou uvedeny v samostatné tabulce.

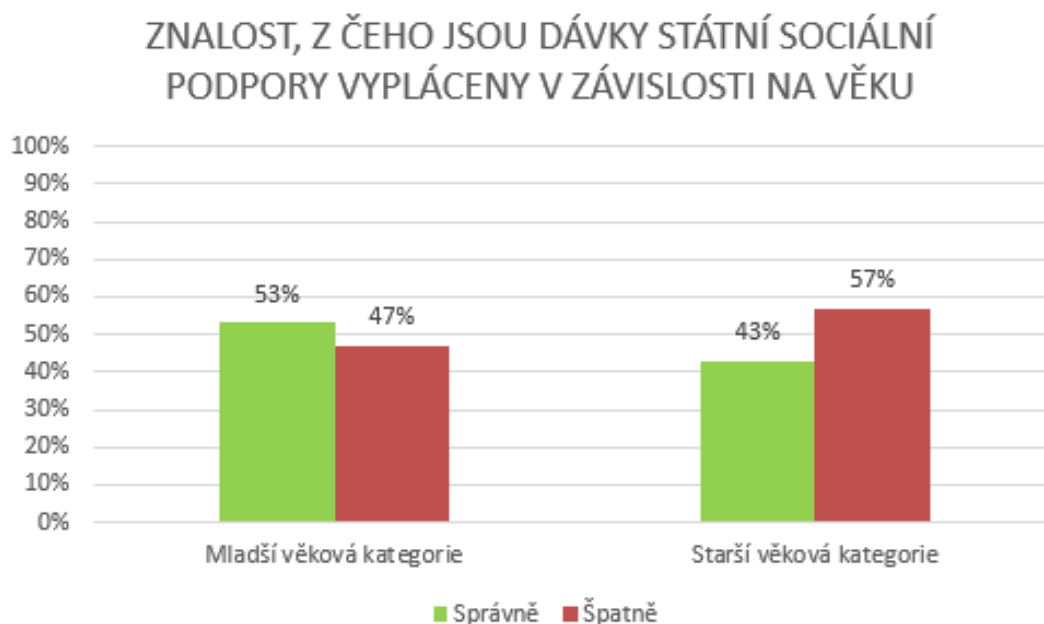
Tabulka č. 12 – Z čeho jsou vypláceny dávky státní sociální podpory

Pokud ANO:	
Státní rozpočet (z daní)	59
Sociální pojištění	8
Zdravotní pojištění	2

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byla porovnávána znalost toho, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny mezi dvěma věkovými kategoriemi, mladší a starší. Z šetření vyplynulo, že správnou odpověď zná 33 respondentů (53 %) z mladší věkové kategorie a 26 respondentů (43 %) ze starší věkové kategorie. Z výsledku lze tedy usuzovat, že mladší věkové kategorie jsou lépe informovány o tom, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny.

Grafická interpretace výsledků:

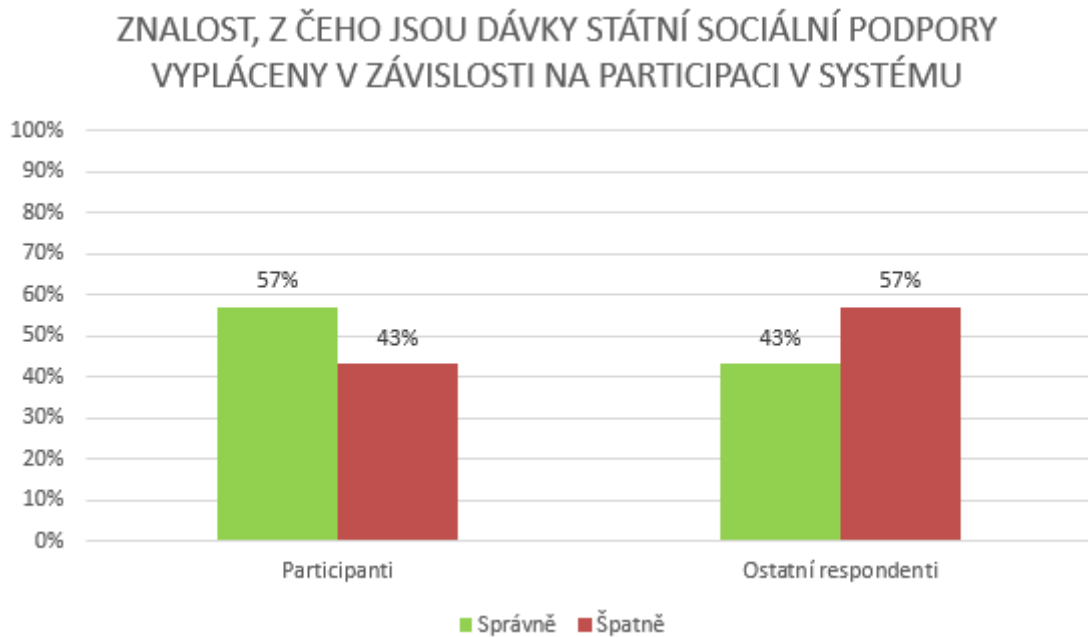

Graf č. 16 – Znalost, z čeho jsou dávky vypláceny v závislosti na věku

Zdroj: Vlastní výzkum

V rámci šetření byla dále porovnávána znalost toho, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny mezi participanty a ostatními respondenty. Z šetření vyplynulo, že správnou odpověď zná 26 participantů (57 %) a 33 ostatních respondentů (43 %). Z výsledku lze tedy usuzovat, že participanti jsou lépe informováni o tom, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny.

Grafická interpretace výsledků:

Graf č. 17 – Znalost, z čeho jsou dávky vypláceny v závislosti na participaci v systému

Zdroj: Vlastní výzkum

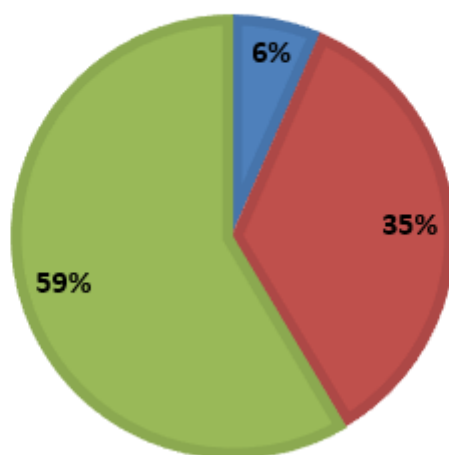
Otázka č. 9 – Registrujete změny v systému státní sociální podpory?

Další otázka se týkala toho, zda respondenti registrují změny v legislativě systému státní sociální podpory. Respondenti měli možnost zvolit jednu odpověď ze tří nabízených možností.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a následně jsou analyzovány v souvislosti s tím, co má vliv na zájem o změny v legislativě.

REGISTRACE ZMĚN

■ Ano, velmi dobře se orientuji v systému ■ Ano, znám základní informace ■ Ne, nezajímám se

Graf č. 18 – Registrace změn v systému státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější odpovědí bylo, že se respondenti o změny v systému státní sociální podpory nezajímají, odpovědělo tak 72 respondentů (59 %). Základní informace zná 43 respondentů (35 %) a v systému se velmi dobře orientuje 8 respondentů (6 %).

V rámci šetření bylo zkoumáno, na čem je závislý zájem veřejnosti o změny v legislativě státní sociální podpory. Zájem byl porovnáván mezi věkovými kategoriemi, mezi úrovněmi dosaženého vzdělání respondentů a mezi participanty a ostatními respondenty.

1) Porovnání mezi úrovněmi dosaženého vzdělání

Respondenti byli rozděleni podle úrovně dosaženého vzdělání. Celkem 8 respondentů dosáhlo základního vzdělání, 24 respondentů dosáhlo středního vzdělání bez maturity, 58 respondentů dosáhlo středního vzdělání s maturitou, 11 respondentů dosáhlo vyššího odborného vzdělání a 22 respondentů vysokoškolského vzdělání. Z šetření vyplynulo, že se o změny v legislativě státní sociální podpory zajímá 6 respondentů (75 %) se základním vzděláním, 7 respondentů (29 %) se středním vzděláním bez maturity, 21 respondentů (36 %) s maturitou, 4 respondenti (36 %) s vyšším odborným vzděláním a 13 respondentů (59 %) s vysokoškolským vzděláním. Z výsledků lze tedy usuzovat, že se o změny nejvíce zajímají lidé se základním a vysokoškolským vzděláním.

2) Porovnání mezi věkovými kategoriemi

Respondenti byli rozděleni do dvou věkových kategorií, a to na mladší věkovou kategorii, kterou tvoří 62 respondentů ve věku od 15 do 40 let a starší věkovou kategorii, kterou tvoří 61 respondentů ve věku od 41 let. Z šetření vyplynulo, že se o změny v legislativě zajímá 22 respondentů (35 %) z mladší věkové kategorie a 29 respondentů (48 %) ze starší věkové kategorie. Z výsledků lze tedy usuzovat, že se o změny v legislativě více zajímá starší věková kategorie. Vliv na výsledek může mít dosažené vzdělání respondentů, neboť starší věková kategorie disponuje většinou základním a vysokoškolským vzděláním, u kterého v předchozím šetření vyšlo, že se více zajímají o změny v legislativě státní sociální podpory.

3) Porovnání mezi participanty a ostatními respondenty

Respondenti byli rozděleni na participanty v systému státní sociální podpory, kterých je celkem 46 a ostatní respondenty, kterých je 77. Z šetření vyplynulo, že se o změny v legislativě státní sociální podpory zajímá 22 participantů (48 %) a 29 ostatních respondentů (38 %). Z výsledků lze tedy usuzovat, že se o změny v legislativě více zajímají participanti. Vliv na vyšší zájem o změny v legislativě u participantů můžeme spatřovat v tom, že se jich tyto změny týkají. Z tohoto důvodu se snaží být více informováni o případných změnách, které by mohly ovlivnit jejich čerpání dávek státní sociální podpory.

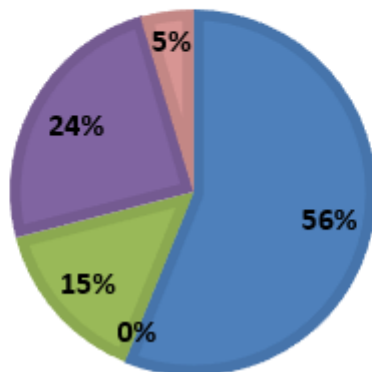
Otázka č. 10 – Odkud čerpáte informace o dávkách státní sociální podpory?

Desátá otázka se týkala zdrojů, odkud respondenti nejčastěji čerpají informace o dávkách. Respondenti měli možnost zvolit více odpovědí z pěti možných.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a následně analyzovány v závislosti na věku.

ZDROJE ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ

■ Média (televize, internet, noviny) ■ Vzdělávací zařízení
■ Na příslušném úřadě ■ Od známých/přátel
■ Jiné

Graf č. 19 – Zdroje získávání informací o státní sociální podpoře

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výzkumu vyplývá, že nejčastějším zdrojem získávání informací o dávkách státní sociální podpory jsou média. Odpověď zvolilo 87 respondentů (70 %). Od známých a přátel získává informace 38 respondentů (31 %) a na příslušném úřadě se informuje 23 respondentů (19 %). Možnost jiné zvolilo 7 respondentů (6 %) a všichni uvedli, že informace odnikud nezískávají, protože se o státní sociální podporu nezajímají. Odpověď vzdělávací zařízení nevolil žádný respondent.

V rámci šetření bylo zkoumáno, zda má věk respondenta vliv na to, odkud informace o státní sociální podpoře čerpá. Tentokrát byli respondenti rozděleni do třech věkových kategorií. První věkovou kategorií tvoří respondenti ve věku od 15 do 30 let, kterých je 47, druhou věkovou kategorií tvoří respondenti ve věku od 31 let do 50 let, kterých je 48 a třetí věkovou kategorií tvoří respondenti ve věku od 51 let, kterých je 28. Z šetření vyplynulo, že všechny tři věkové kategorie čerpají informace o dávkách státní sociální podpory nejčastěji z médií. Z první věkové kategorie informace z médií čerpá 33 respondentů (70 %), z druhé věkové kategorie 34 respondentů (71 %) a ze třetí věkové kategorie 20 respondentů (71 %). Druhou nejčastější odpovědí všech věkových kategorií byli známí a přátelé. Z první věkové kategorie od nich informace čerpá 16 respondentů (34 %), z druhé věkové kategorie 13 respondentů (27 %) a ze třetí věkové kategorie 9 respondentů (32 %). Třetí nejčastější odpovědí byl příslušný úřad. Z první věkové kategorie možnost zvolilo 7 respondentů (15 %), z druhé věkové kategorie 9

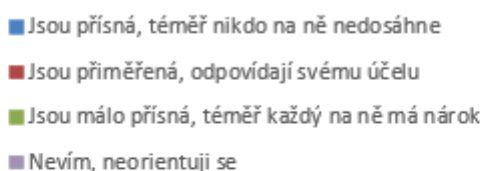
respondentů (19 %) a ze třetí věkové kategorie 7 respondentů (25 %). Z výsledků lze tedy usuzovat, že věk nemá významný vliv na to, odkud respondenti informace čerpají.

Otázka č. 11 – Co si myslíte o kritériích pro získání dávek státní sociální podpory?

Jedenáctá otázka se týkala názoru respondentů na kritéria pro získání dávek státní sociální podpory. Respondenti měli možnost zvolit jednu odpověď ze čtyř nabízených možností.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu.

NÁZOR NA KRITÉRIA PRO POSKYTOVÁNÍ DÁVEK

Graf č. 20 – Názor na kritéria pro poskytování dávek

Zdroj: Vlastní výzkum

Z dotazovaných respondentů si 13 (11 %) myslí, že jsou kritéria pro získání dávek státní sociální podpory přísná a téměř nikdo na ně nedosáhne. Odpověď volili pouze respondenti, kteří dávky státní sociální podpory nikdy nepobírali, jedná se tedy především o studenty ve věku do 30 let. 30 respondentů (24 %) hodnotí kritéria jako přiměřená a odpovídající svému účelu. Tuto odpověď volili především participanti v systému ve věku nad 40 let. 38 respondentů (31 %) uvedlo, že jsou kritéria málo přísná a téměř každý má na dávky nárok. Celkem 42 respondentů (34 %) neví, zda jsou kritéria přísná či nikoliv, neboť se v systému neorientují. U posledních dvou odpovědí nebyl shledán trend v odpovědích respondentů.

Otázka č. 12 – Myslíte si, že je informovanost veřejnosti o dávkách státní sociální podpory dostatečná?

Dvanáctá otázka se týkala názoru na to, zda je podle respondentů veřejnost dostatečně informována o dávkách státní sociální podpory. Respondenti volili jednu odpověď ze tří nabízených možností.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu.

Graf č. 21 – Názor na informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejčastější odpovědí respondentů bylo, že si myslí, že je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory nedostatečná. Odpovídalo tak 64 respondentů (52 %). Pouze 9 respondentů (7 %) si myslí, že je informovanost veřejnosti na vysoké úrovni a 50 respondentů (41 %) si myslí, že je informovanost dostatečná, ale mohla by být lepší.

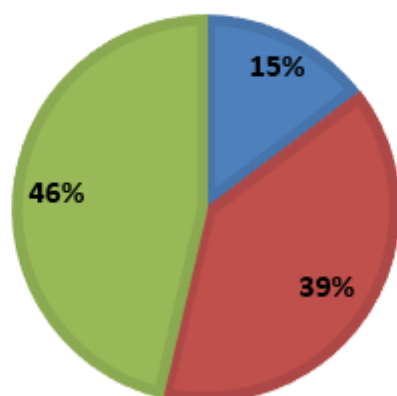
Otázka č. 13 – Myslíte si, že poskytování dávek státní sociální podpory je v České republice spravedlivé?

Třináctá, polouzavřená, otázka se týkala názoru na spravedlivost systému státní sociální podpory. Respondenti měli možnost zvolit jednu ze tří nabízených odpovědí a ti, kteří uvedli, že systém spravedlivý není byli následně dotázáni na důvod, proč si to myslí.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu a v tabulce.

NÁZOR NA SPRAVEDLIVOST SYSTÉMU SSP

■ Ano, je spravedlivé ■ Ne, není spravedlivé ■ Nevím, nemohu posoudit

Graf č. 22 – Názor na spravedlivost systému státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 123 respondentů (100 %) si pouze 18 (15 %) myslí, že je systém státní sociální podpory spravedlivý. Odpověď, že systém spravedlivý není zvolilo 48 respondentů (39 %) a 57 respondentů (46 %) uvedlo, že neví, protože se v systému neorientují.

Respondenti, kteří uvedli, že systém státní sociální podpory není spravedlivý, byli následně dotázáni, z jakého důvodu si to myslí. Odpovědi jsou uvedeny v samostatné tabulce.

Tabulka č. 13 – Důvody nespravedlivosti systému státní sociální podpory

Pokud NE:	
Málo přísná kritéria pro určité skupiny obyvatel	12
Dávky dostávají i ti, co do systému nikdy nepřispěli	11
Občané dávky zneužívají	10
Spousta lidí na dávky nemá nárok	7
Nedostatečná kontrola příjemce dávky	5
Pro děti a lidi v nouzi nedostatečné	2
Využívání mezer v nastavení systému	1

Zdroj: Vlastní výzkum

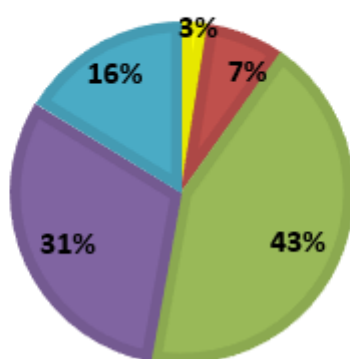
Otázka č. 14 – Jak celkově hodnotíte poskytování státní sociální podpory v České republice?

V poslední, čtrnácté, otázce respondenti celkově hodnotili systém státní sociální podpory. Z pěti nabízených možností volili pouze jednu odpověď.

Odpovědi jsou interpretovány v grafu.

CELKOVÉ HODNOCENÍ SYSTÉMU STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY

■ Výborné ■ Velmi dobré ■ Dobré ■ Ucházející ■ Špatné

Graf č. 23 – Celkové hodnocení systému státní sociální podpory

Zdroj: Vlastní výzkum

Celkově systém státní sociální podpory ohodnotili pouze 3 respondenti (3 %) jako výborný, 9 respondentů (7 %) jako velmi dobrý. Tyto dvě možnosti hodnocení zvolili pouze účastníci v systému. Většina respondentů, převážně se středním vzděláním s maturitou, systém ohodnotila jako dobrý – 53 respondentů (43 %) nebo jako ucházející – 28 respondentů (31 %). Jako špatný ohodnotilo systém státní sociální podpory celkem 20 respondentů (16 %). Jednalo se především o respondenty do 30 let, kteří se systémem žádné zkušenosti nemají.

4.2.2. Rozhovor s pracovníkem z oddělení státní sociální podpory

Rozhovor s pracovníci z oddělení státní sociální podpory zaměřený na názor na informovanost veřejnosti o státní sociální podpoře a osobní zkušenosti s žadateli.

Jak dlouho pracujete na oddělení státní sociální podpory?

Letošním rokem to je 21 let. Nastoupila jsem po vystudování střední ekonomické školy a už jsem zde zůstala.

O jaké dávky státní sociální podpory chodí lidé nejčastěji žádat?

Já osobně se nejčastěji setkávám s žadateli o rodičovský příspěvek, přídavek na dítě a příspěvek na bydlení.

Stává se, že se jdou lidé k Vám na oddělení informovat o dávkách nebo žádat o dávky, které neposkytujete? Jak v takovém případě jednáte?

Určitě. Nejčastěji se jedná o dávky v hmotné nouzi, dávky v nezaměstnanosti a důchod. V současnosti, v době koronaviru, se chodí často ptát i na covid dávky. Když se tak stane, že se přijdou zeptat na něco, co neposkytujeme, snažíme se jim poskytnout alespoň ty základní informace, které o těch dávkách my víme a poté je pošleme na příslušné oddělení nebo úřad, který se tím zabývá. Tam jim poskytnou přesně takové informace, o které přišli žádat.

Jaká věková kategorie chodí nejčastěji žádat o dávky státní sociální podpory?

To se nedá přesně říct. To je od maminek, kterým je osmnáct nebo jiný, až po důchodce, kteří chodí žádat o příspěvek na bydlení. Rozhodně je ale zájem o jednotlivé dávky závislý na věku a od toho se to pak odvíjí. Například o dávky týkající se dětí, jako je rodičovský příspěvek nebo přídavek na dítě chodí žádat mladí lidé, rodiče. Příspěvek na bydlení zase hlavně ti starší a důchodci.

Chodí k Vám na oddělení žadatelé dostatečně informováni nebo se informují až na úřadě?

Víceméně k nám chodí žadatelé neinformováni a spoléhají až na to, co jim řekneme my. Ovšem jsou i lidé, kteří se o to zajímají nebo si zjistí alespoň ty základní informace, než za námi jdou. Ale většinou neví.

Jaké nejčastější zdroje informací mimo úřad podle Vás využívají žadatelé?

Těžko říct. Ale z mých zkušeností a z toho, co občas nějaký žadatel zmíní, to bude převážně internet. Tam se informují hlavně ti mladí, co na internet přístup mají a vědí, kde to hledat. Ti starší se naopak informují od známých, kamarádů, sousedů nebo se zmíní děti.

Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o systému státní sociální podpory?

Myslím si, že ne. Lidé, kteří dávky pobírají, tak nějaké základní informace mají, ale ti ostatní ne. Nezajímají se o to. Jak jsem zmiňovala, většinou se informují až přímo na úřadě, a to jsou lidé, kteří o ty dávky přišli žádat. Ostatním to přijde zbytečné.

Co byste doporučovala na zlepšení?

Já osobně si myslím, že by každý měl znát alespoň to základní, kdyby se náhodou dostal do situace, kdy dávky bude potřebovat. Jako zlepšení bych tedy asi navrhovala, aby informace byly více dostupné i starším lidem. Ti nemají internet a okolí, rodina a známí jim nemusí vždy sdělit správné informace. Například aby se o tom mluvilo v televizi.

Jaké máte zkušenosti s žadateli o dávky?

To je různé, liší se to klient od klienta. Ale převážně spíš ty kladné. Ovšem jsou i nepříjemné situace, kdy se se mnou žadatel hádá, že má pravdu, protože si to tak přečetl. Například když jim řekneme, co mají donést, jaké papíry budeme potřebovat k vyřízení žádosti, tak diskutují, že kamarádka říkala, že to má být takhle a potřeba je tohle. Často se setkáváme s těmito problémy právě u příspěvku na bydlení, kdy nám přinesou vyplněné papíry tak, jak být nesmí, ale to je většinou už věc pronajímatele.

Jaký způsob vyplácení dávek žadatelé preferují více? Je to závislé na věku?

Vyplácí se buď na účet nebo složenkou a na věku to podle mě příliš závislé není. Důchodci už často mají účet v bance, takže si to nechávají posílat na účet. Je to pro ně pohodlnější, protože alespoň nemusí chodit na poštu. Mladí lidé využívají převážně také účet a ti, kteří mají nějaké exekuce zase chtějí složenku.

Jak celkově hodnotíte systém státní sociální podpory?

Podle mě by celý systém potřeboval změnu. Hlavně aby dávky byly poskytovány adresně a ne tak, jako jsou teď, kdy někteří spoluobčané mají dávky jako živobytí a zaměstnání a snaží se o to, aby měli nárok na všechny a všechno tím vykrývat. Mělo by se to lépe ošetřit, ale na to jsme

malí páni. *(Doslovný přepis rozhovoru s pracovníci z oddělení státní sociální podpory konaný 18. 2. 2021)*

5. Shrnutí výsledků výzkumu a doporučení

Práce se zabývala systémem státní sociální podpory v České republice. Hlavním cílem bylo zjistit úroveň informovanosti veřejnosti o existenci dávek státní sociální podpory a způsobu, kterým jsou tyto dávky poskytovány. Šetření proběhlo na území Královéhradeckého kraje převážně nepřímou formou, tedy rozesíláním dotazníků prostřednictvím emailu. Výzkumu se zúčastnilo 123 respondentů s převahou žen. V rámci šetření byly stanoveny tři dílčí cíle.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, zda je míra informovanosti veřejnosti o systému státní sociální podpory závislá na věku. Získaní respondenti byli rozděleni do dvou skupin. Na mladší věkovou kategorii (respondenti ve věku od 15 do 40 let) a starší věkovou kategorii (respondenti ve věku od 41 let). Vzorek respondentů tvoří 62 respondentů z mladší věkové kategorie a 61 respondentů ze starší věkové kategorie.

Jako první byla zkoumána znalost alespoň tří dávek státní sociální podpory (Graf č.3). Správně dokázalo odpovědět 32 % respondentů z mladší věkové kategorie a 25 % respondentů ze starší věkové kategorie. Další otázka se týkala znalosti úřadu, který vyplácí dávky státní sociální podpory (Graf č. 6). Zde byly odpovědi obou věkových kategorií téměř totožné. Z mladší věkové kategorie správnou odpověď, tedy úřad práce, zvolilo 52 % respondentů a ze starší věkové kategorie jich bylo 51 %. Jako poslední byla pro porovnání informovanosti v závislosti na věku zvolena znalost, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny (Graf č. 16). U této otázky na tom opět byla lépe mladší věková kategorie, kde správnou odpověď, že jsou vypláceny ze státního rozpočtu zvolilo 53 % respondentů, ze starší věkové kategorie odpověď vědělo 43 % respondentů.

Na základě výše provedených analýz vyplynulo, že je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory poměrně nízká. Ve srovnání mezi věkovými kategoriemi na tom je však k mému překvapení ve všech zkoumaných oblastech o něco lépe mladší věková kategorie, neboť jsou častěji příjemci nabízených dávek. Výsledek mě poněkud překvapil, neboť jsem očekávala, že právě starší věková kategorie má se systémem větší zkušenosti, a tudíž se bude v systému orientovat více.

Druhým dílčím cílem bylo zjistit, zda je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory závislá na participaci v systému státní sociální podpory. Získaní respondenti byli rozděleni do dvou skupin, a to na ty, kteří dávky státní sociální podpory pobírali nebo pobírají (= participanti) a na ty, kteří se systémem státní sociální podpory zkušenosti nemají (= ostatní respondenti). Ve vzorku respondentů se objevilo o něco více ostatních respondentů, celkem 77

respondentů a participantů bylo 46. V návaznosti na participaci v systému jsem porovnávala míru znalosti v několika zvolených oblastech.

Nejprve byla zkoumána znalost alespoň tří dávek státní sociální podpory (Graf č.4). Na tuto otázku dokázalo správně odpovědět 37 % participantů, zatímco z ostatních respondentů odpovědělo správně pouhých 23 %. Další otázka se týkala znalosti úřadu, který dávky státní sociální podpory vyplácí (Graf č. 7). Zde mě odpovědi poněkud překvapili, neboť jsem očekávala, že všichni participanti budou znát úřad vyplácející dávky státní sociální podpory. Z participantů správnou odpověď, tedy úřad práce, zvolilo 70 % a z ostatních respondentů pouze 40 %. V oblasti výplaty dávek jsem se také zaměřila na znalost toho, jak často (Graf č. 9) a jakým způsobem (Graf č. 11) jsou dávky státní sociální podpory vypláceny. Znalost alespoň dvou možností, jak často jsou dávky vypláceny, má pouze 48 % participantů. Nízká znalost u participantů, jak často jsou dávky vypláceny je způsobena především tím, že pobírali například pouze dávku, kde byla pouze jednorázová výplata (porodné, pohřebné) nebo pouze měsíční způsob výplaty (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení). Ovšem u ostatních participantů je výsledek ještě nižší, kde alespoň dvě možnosti zná pouze 19 % respondentů. Znalost způsobu výplaty byla opět u participantů vyšší. Oba způsoby výplaty zná 54 % participantů a ostatních respondentů 26 %. Jako poslední byla pro porovnání informovanosti mezi participanty a ostatními respondenty užitá znalost z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny (Graf č. 17). Správnou odpověď, tedy, že jsou vypláceny ze státního rozpočtu uvedlo 57 % participantů a 43 % ostatních respondentů. U této otázky jsem však očekávala více vyrovnaný výsledek.

Z výše provedených analýz vyplynulo, že je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory na participaci v systému závislá. Ve všech zkoumaných oblastech byli participanti lépe informováni, než ostatní respondenti.

Třetím dílčím cílem bylo zjistit, zda se veřejnost zajímá o změny v legislativě systému státní sociální podpory. Z provedených analýz vyplynulo, že je zájem veřejnosti o změny v legislativě poměrně nízký. Z celkového počtu respondentů pouze 41 % uvedlo, že se o změny v legislativě zajímá. Z toho 35 % sleduje pouze základní informace a změny, a 6 % se v systému a změnách orientuje velmi dobře. Zkoumáno bylo také, co má vliv na zájem veřejnosti o změny v legislativě a z šetření vyplynulo, že se o změny zajímají převážně participanti v systému a lidé starší 41 let se základním a vysokoškolským vzděláním. Důvodem může být právě to, že participantů se změny týkají, a proto se snaží být neustále informováni o tom, zda se nemění

podmínky jejich čerpání. Zároveň starší věková kategorie se základním vzděláním často uváděla, že jsou participanty v systému. Důvodem zájmu starší věkové kategorie s vysokoškolským vzděláním může být to, že se snaží mít všeobecný přehled o tom, co se děje.

Součástí výzkumu byl také rozhovor s pracovníkem z oddělení státní sociální podpory. Rozhovor byl zaměřen především na názor na informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory a na osobní zkušenosti pracovníka s žadateli o dávky v souvislosti s výsledky dotazníkového šetření.

Z rozhovoru vyplynulo, že je informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory podle zkušeností pracovnice velmi nízká, neboť se lidé ve většině případů o systém nezajímají.

Často se lidé informují až přímo na úřadě a někteří využívají také internet, ovšem jedná se pouze o ty, kteří dávky pobírají nebo o ně přišli žádat. Ne vždy si však předem zjistí správné a aktuální informace, což způsobuje neshody. Zbytek lidí se o systém nezajímá, a to je podle pracovnice špatně. Jako návrh na zvýšení informovanosti uvádí, že by měli být informace lépe přístupné všem věkovým kategoriím a častěji zmiňované v médiích – hlavně v televizi. Tyto výpovědi z rozhovoru potvrzují výsledek z kvantitativního výzkumu, a to, že je veřejnost o systému nedostatečně informována.

Dále z rozhovoru vyplynulo, že se lidé chodí informovat na oddělení o dávkách, které se zde neposkytují. Z tohoto důvodu se domnívám, že právě proto respondenti v kvantitativním výzkumu špatně uváděli dávky, které patří do systému státní sociální podpory a také špatně uváděli úřad, který je poskytuje. Ze zkušeností pracovnice dále vyplynulo, že lidé nejčastěji volí způsob výplaty dávek bezhotovostně na účet určený příjemcem. Z tohoto důvodu se domnívám, že právě proto respondenti z kvantitativního výzkumu znali především tento způsob výplaty. Nejčastěji poskytovanou dávkou je podle pracovnice rodičovský příspěvek, přírůstek na dítě a příspěvek na bydlení. Všechny tři dávky jsou vypláceny především měsíčně, což může mít vliv na vyšší znalost právě této možnosti výplaty respondenty v kvantitativním výzkumu.

V celkovém hodnocení se pracovnice shoduje s více než polovinou respondentů z kvantitativního výzkumu v tom, že si myslí, že je veřejnost nedostatečně informována o systému státní sociální podpory a že jsou některé dávky nespravedlivě poskytovány.

Informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory je na nízké úrovni, spousta lidí nezná dávky, které stát poskytuje a ve spoustě případech ani úřad, který je poskytuje. Důvodem malé informovanosti je dle mého názoru nezájím lidí zjišťovat si informace o systému státní

sociální podpory, protože mají pocit, že jsou kritéria špatně nastavena a tím pádem na dávky nemají nárok. Na zlepšení bych doporučovala především častější zmínky o systému v médiích, neboť jsou nejčastěji užívanou formou pro zjišťování nových informací. Dalším návrhem na zvýšení informovanosti je poskytování alespoň základních informací ve školských zařízeních. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že žádný respondent nemá a ani nečerpá informace právě ze školských zařízení, což je podle mého názoru špatně. Školy by měly poskytovat alespoň základní přehled, neboť lidé od 15 let jsou schopni pracovat a měli by mít základní informace o tom, o jaké dávky v případě potřeby mohou žádat a na jaký úřad se obrátit.

ZÁVĚR

Státní sociální podpora je významným pilířem sociálního zabezpečení, který je součástí sociální politiky státu. Stát pomocí této politiky zabezpečuje blahobyt lidí a zajišťuje pro ně důstojné životní podmínky a rovné příležitosti na rozvoj osobnosti člověka. Prostřednictvím dávek státní sociální podpory pomáhá především rodinám s nezaopatřenými dětmi, které se momentálně nacházejí v tíživé životní situaci a nejsou schopni ji vyřešit sami.

Ve výzkumném šetření se na základě provedeného dotazníkového šetření a rozhovoru s pracovníkem z oddělení státní sociální podpory prokázalo, že je míra informovanosti o systému státní sociální podpory poměrně nízká. Většina respondentů nemá přehled o tom, jaké dávky jsou poskytovány a téměř polovina neví, jaký úřad je vyplácí a jakým způsobem jsou poskytovány. V porovnání mezi věkovými kategoriemi mají o něco větší znalosti o systému respondenti mladšího věku, neboť jsou častěji příjemci dávek. Dále z výzkumu vyplynulo, že lidé, kteří mají se systémem zkušenosti jsou informováni lépe a více se zajímají o změny v legislativě než ti, co se ho neúčastní. Přesto se u některých participantů prokázala neznalost základních informací. Převážná většina respondentů se domnívá, že je informovanost veřejnosti o systému nedostatečná a kritéria pro poskytování dávek jsou málo přísná a nespravedlivě nastavena.

Na základě výsledků výzkumu můžeme doporučit, aby se stát zaměřil na větší a lepší dostupnost srozumitelných informací všem skupinám obyvatelstva prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků a školských zařízení. Je důležité, aby veřejnost byla dostatečně informována o možnostech, které jim mohou pomoci vyřešit tíživé životní situace. Cíl práce byl splněn.

SEZNAM LITERATURY

Knižní zdroje:

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada, 2012. Aktuální legislativa. ISBN 978-80-247-3724-9.

ČELEDOVÁ, Libuše a Rostislav ČEVELA. *Laskavý průvodce po sociálních dávkách*. Ilustroval Magdalena FIALOVÁ. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4410-3.

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha 7: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

FRANCOVÁ, Hana a Aleš NOVOTNÝ. *Sociální politika v základech*. V Praze: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-125-3.

KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: Vybrané kapitoly*. 2. aktualizované vydání. Praha 10: TRITON, 2012. ISBN 978-80-7387-346-2.

KOTOUS, Jan - MUNKOVÁ, Gabriela - ŠTEFKO, Martin. *Obecné otázky sociální politiky*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2013. 169 s. ISBN 978-80-87439-08-1

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Studijní texty, sv. 7. ISBN 80-85850-01-X.

TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod od teorie a praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

Internetové zdroje:

MPSV ČR. Rodičovský příspěvek. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/rodicovsky-prispevek>

MPSV ČR. Pohřebné. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/pohrebne>

MPSV ČR. Porodné. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/porodne>

MPSV ČR. Příspěvek na bydlení. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-bydleni>

MPSV ČR. Přídavek na dítě. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/pridavek-na-dite>

MPSV ČR. Státní sociální podpora. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statni-socialni-podpora>

MPSV ČR. Životní a existenční minimum od 1. dubna 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/zivotni-a-existencni-minimum-od-1.-dubna-2020>

MPSV ČR. Příspěvek na péči. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/prispevek-na-peci>

MPSV ČR. Zdravotní postižení. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zdravotni-postizeni>

MPSV ČR. Pomoc v hmotné nouzi. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/pomoc-v-hmotne-nouzi>

MPSV ČR. Důchodové pojištění. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/duchodove-pojisteni>

MPSV ČR. Nemocenské pojištění. *Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-11-18]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/nemocenske-pojisteni>

JANKOVÁ, Eva. *Vývoj systému státní sociální podpory*. Praha, 2015. [online] Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/150029495/?lang=cs>

KLEJNOVÁ, Kateřina. *Systém státní sociální podpory: Účel a vývoj*. Praha, 2016. [online] Diplomová práce. Univerzita Karlova. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120258072/?lang=cs>

Právní předpisy:

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník

Příloha A – Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Markéta Holečková a jsem studentkou 3. ročníku na Univerzitě Pardubice, obor Veřejná ekonomika a správa.

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku zaměřeného na informovanost veřejnosti o systému státní sociální podpory v Královéhradeckém kraji. Dotazník je zcela anonymní a získaná data slouží pouze jako podklad pro mou bakalářskou práci na téma Sociální politika – systém státní sociální podpory.

Vybranou odpověď, prosím, zakroužkujte (u každé otázky pouze jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak) nebo napište odpověď vlastními slovy.

Děkuji za Váš čas.

- 1) Vyjmenujte dávky státní sociální podpory, které znáte:

- 2) Jaký úřad vyplácí dávky státní sociální podpory?
 - a) Finanční úřad
 - b) Česká správa sociálního zabezpečení
 - c) Úřad práce
 - d) Krajský úřad
 - e) Městský úřad nebo obecní úřad

- 3) Jak často se dávky státní sociální podpory vyplácí? (možno více odpovědí)
 - a) Jednorázově
 - b) Měsíčně
 - c) Čtvrtletně
 - d) Půlročně
 - e) Ročně

- 4) Jakým způsobem se dávky státní sociální podpory vyplácí? (možno více odpovědí)
 - a) Příslušným úřadem bezhotovostně na platební účet určený příjemcem
 - b) Příslušným úřadem v hotovosti na pracovišti úřadu
 - c) Příslušným úřadem na účet spořitelního či úvěrního družstva

- d) Příslušným úřadem v hotovosti poštovní poukázkou
- 5) Pobírali jste/pobíráte Vy nebo někdo z Vaší rodiny dávky?
- a) Ano (uved'te kterou, možno více):
 - b) Ne
 - c) Nevím
- 6) Znáte výši dávek státní sociální podpory?
- a) Ano, znám, orientuji se v systému
 - b) Ano, ale pouze výši dávek, které pobírám/jsem pobíral(a)
 - c) Ne, nezajímám se
- 7) Myslíte si, že výše vyplácených dávek státní sociální podpory dokáže pokrýt potřebné výdaje, na které je dávka určena?
- a) Ano
 - b) Ne (uved'te proč):
 - c) Nevím, nemohu posoudit
- 8) Víte, z čeho jsou dávky státní sociální podpory vypláceny?
- a) Ano (uved'te):
 - b) Ne
- 9) Registrujete změny v systému státní sociální podpory?
- a) Ano, velmi dobře se orientuji v systému
 - b) Ano, znám základní informace
 - c) Ne, nezajímám se
- 10) Odkud čerpáte informace o dávkách státní sociální podpory? (možno více odpovědí)
- a) Média (televize, internet, noviny)
 - b) Od známých, rodiny, přátel
 - c) Na příslušném úřadě
 - d) Vzdělávací zařízení
 - e) Jiné (uved'te):

- 11) Co si myslíte o kritériích pro získání dávek státní sociální podpory?
- a) Jsou přísná, téměř nikdo na ně nedosáhne
 - b) Jsou přiměřená, odpovídají svému účelu
 - c) Jsou málo přísná, téměř každý na ně má nárok
 - d) Nevím, neorientuji se
- 12) Myslíte si, že je informovat veřejnosti o dávkách státní sociální podpory dostatečná?
- a) Ano, je na vysoké úrovni
 - b) Ano, ale mohla by být lepší
 - c) Ne
- 13) Myslíte si, že poskytování dávek státní sociální podpory je v České republice spravedlivé?
- a) Ano, je spravedlivé
 - b) Ne, není spravedlivé (uved'te proč):
 - c) Nevím, nemohu posoudit
- 14) Jak celkově hodnotíte poskytování státní sociální podpory v České republice?
- a) Výborné
 - b) Velmi dobré
 - c) Dobré
 - d) Ucházející
 - e) Špatné
- 15) Prosím, zařad'te se do některých z těchto kategorií (možno více odpovědí)
- a) Zaměstnanec v pracovním poměru
 - b) Osoba samostatně výdělečně činná
 - c) Na mateřské či rodičovské dovolené
 - d) Ve starobním důchodu
 - e) V částečném nebo plném invalidním důchodu
 - f) Nezaměstnaný
 - g) Student

16) Vzdělání:

- a) Základní
- b) Střední bez maturity
- c) Střední s maturitou
- d) Vyšší odborné
- e) Vysokoškolské

17) Věk:

- a) 15 – 20 let
- b) 21 – 30 let
- c) 31 – 40 let
- d) 41 – 50 let
- e) 51 – 60 let
- f) Nad 60 let

18) Pohlaví:

- a) Muž
- b) Žena